

50487

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

VI. Évfolyam.

KISS JÓZSEF.

49. szám.

*
Ajánlja
teljes felszereléseit
férfi ruhákban és fehérneműkben.
Elismert kitűnő szabás. Legolcsóbb árak

English Warehouse
DEUTSCH F. KÁROLY
Budapest, Andrásy ut. 1. sz.

Szerkesztőség és kladóhivatal:
VII., Erzsébet-körut 6. sz.

AZ ELSŐ MAGYAR DOKTORNÓ.

(Dr. GRÓF HUGONNAI VILMA, WARTHA VINCZÉNÉ.)

KARÁCSONY!

A karácsonyi alkalmi vásár

Lessner D. áruházában Bécsben

az idén rendkívül gazdag, szinte meglepő választékával nyílt meg a gyapju-, selyem- és mosószövetek, valamint barket-árúknak, melyek végtelen sorokban vannak felhalmozva az áruház helyiségeiben. Minden versenyt kizáró olcsó áraim révén — melyek megszabásánál egyedül az a cél lebegett előttem, hogy a nagyérdemű közönségnek példátlanul jutányosan nyújthassam a legjobbat és legszebbet — abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy fölötte nagyszámu vevőket remélhetek. **Saját tájékozása érdekében** ezennel tisztelettel meghivom a nagyérdemű közönséget impozáns áruraktáraim és legszebb karácsonyi alkalmi kelméim **megtekintésére.**

Kiváló tisztelettel

Lessner D.

Duplaszéles, egyszínű és mintázott gyapju-szövetek métere	21 kr.
Duplaszéles, divatos, jóminőségű, mintázott gyapjuszövetek métere	28 „
Duplaszéles Baige jóminőségű	30 „
Tiszta gyapju, duplaszéles jóminőségű ruhaszövetek	30 „
Tiszta gyapju, duplaszéles kasan	30 „
Duplaszéles, divatos nyári szövetek selyemmel	30 „
Diagonál-szövet, duplaszéles	30 „
Duplaszéles, egyszínű mintázott gvaniuszövetek	35 „

Selyem-foulardok legszebb és legujabb mintákban (tisztá selyem) métere	34 kr.
Selyem armurett-ek	65 „
Surah rayé, tisztá selyem	85 „
Selyem-foulardok, nagyon szép és legujabb mintákban (tisztá selyem)	45 „
Valódi, Shangai-Pongis tisztá selyem, remek minták	96 „
Tisztá selyem pongis a legujabb virágmintákkal métere	frt 1.30
Satie de Chine, Ecorné, tisztá selyem	1.05

MÉRJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... frt 10.—

Félévire ... > 5.—

Negyedévre ... > 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körut 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— Budapest, december hó 8. —

Krónika.

Camembert.

— decz. 6.

A mult télen történt, hogy egy rosszkedvű barátunk kedvéért minden áldott este elbujdokoltunk egy külvárosi kis kocsmába, amelyről eleget tudnak, ha elárulom, hogy egymás közt közönségesen — bocsánat e szóért — Villamos Piszoknak neveztük. Arról a barátunkról nem akarok szólni; szeretve tiszteltük benne az Arany János gazdájának a hangulatát, aki mikor a vetését elverte a jég, maga is doronggal esett neki: no uram isten, mire megyünk ketten! — s tudtuk azt is, hogy hangulatoknál fölösleges kutatni, jogosak-e és van-e rájuk igaz ok? De igenis, szólok arról a másik barátunkról, aki mikor először volt ott közöttünk, az ő ártatlanságában *camembert* sajtot kért az ámuló kelnertől. A *camembert* jó sajt; úgy mondják, hogy egyenesen a bécsi kongresszusra összesereglett államférfiak jelentették ki a legjobb sajtnek. A Vadászskürtben vagy az Angol Királynőben bizonyára senki sem nevet azon a vendégen, aki kéri. De a Villamos Piszokban — *camembert* a Villamos Piszokban!

*

Nem szeretek adomákat elmondani; nincs az a kitűnő, amit el ne rontanék, s ha a világ legjobb adomáját adom is elő, mindenki azt kérdi tőlem: no s aztán? S mégis ezzel az egygyel kénytelen voltam, hogy a függetlenségi párt egyesülési komédiájáról szólván, személyes élet vegyem annak a szívtelen szónak, amelynél enyhébb nem felel meg a Kossuth Ferencz működésének és szereplésének. Ez a szereplés, sajnos, nem tehetek róla, Kossuth Ferencz sem tehet róla, de fölöttébb mulatságos.

Nem tehet róla; nem tehet arról, hogy minálunk éppen az az idea nem szalonképes, amely mindenütt másutt benne van az emberek szavában, álmában, tettében és lélekző levegőjében. Amely országban nekedett: a Quirinál termeiben, a miniszteriumok folyosóin, a Monte Citorio boltozata alatt, a paloták szalonjaiban, a klubok társalgójában s a grand hotelek étkezőiben a legfőbb hely s a legmagasabb oltár a független és önálló Olaszországa. S nem a Kossuth Ferencz hibája, hogy minálunk, a várhegyről s a Szent-György-térről nem is szólva,

a Sándor-utcából leszorult Czegléd városa községházába, a szalonokból az Irányi Dániel hónapos szobájába, a Nemzeti Kaszinóból az Iparos Ifjak Legény-egyletébe s a Palkovicsból az Első Józsefvárosi Asztaltársaságba.

Másodszor Kossuth Ferencz bizonyára nem tehet arról, hogy a politika nem az igazság tudománya s nem a jóhiszeműség mestersége. Az ő régi foglalkozásában, az üzleti s a mérnöki világban, ha valamiről bebizonyítja, hogy helyes, az emberek kapva-kapnak rajta, s ha egy nagy familiából származó, előkelő uri ember áll valamely vállalat élére, fokozza annak tekintélyét és megbízhatóságát. S nem a Kossuth Ferencz hibája, hogy a politikában nem az ország érdeke a fő, hanem a párté, nem a nemzet biztossága, hanem a mandátumé, s hogy politikai pártok élére nem nagy apától származó idealisták valók, hanem ravasz taktikusok, akiknek talán az a legfőbb igyekezete, hogy elfeledtessék, ki volt az apjuk.

Harmadszor Kossuth Ferencz bizonyára nem tehet arról, hogy a forradalom s a szabadságharc általában nem legitimista s nem állandó természetű. Olaszországban, amelynek uralkodóházát szabadságharcz emelte magasra, melynek újabb históriája tele van bonapartista emlékekkel, s a pápaság s a partikularizmus áskálódásai ellen perpetuálni kell a szabadságharcz hagyományait: ott elnézhetik a Garibaldi fiainak, hogy nem oly nagy férfiak, mint amilyen az apjuk volt; a forradalomnak megvan a maga előkelősége s megvannak a maga pairjei. S nem a Kossuth Ferencz hibája, hogy a mi Garibaldink temetése előtt a képviselőház elnöke megugrott, s mikor a fia hazaérkezett, a rendőrség messzemenő intézkedésekkel tisztelte meg.

*

Bizonyára, Kossuth Ferencz mindezekről nem tehet, valamint arról sem, hogy másfél esztendő óta itthon időzése nem tudta megváltoztatni az ő harmincz férfiesztendőjéből fakadt világnézetét. De ha így van, akkor valóságos lelketlenség, hogy őt az ő jóhiszeműségében cselekedni hagyják, biztatják, hizelegnek neki, s nem akad barátja; aki megmagyarázza milyen kevésbé hízog az ő jelentőségére, hogy, amely olyan nagy haraggal fogadta, a hatvanhetes irány egyszerre barátságos indulattal kíván neki szerencsét, — s aki megvallaná neki, az ő korrekt, szép, helyes, becsületes, őszinte, tisztességes, művelt, előkelő és gondos viselkedése micsoda *camembert* abban az elek-

trómos piszokban, amit politikának neveznek. Három párbaj támadna belőle, ha megmondanám: mit gondolok, mit gondolt Justh Gyula, mikor tegnap a pártja elnökségét átadta a Kossuth Lajos nagynevű fiának. S nem akad senki, aki így szólana hozzá: Uram, mi végtelenül tiszteljük és becsüljük önt sok mindenért, de főképpen, mert eldobta magától egy munkás élete minden szép eredményét, hogy a hazája javára új életet kezdjen. De mit gondol: ha Magyarország függetlenségét meg lehetne csinálni, Deák Andrássy és — Kossuth Lajos csak ügyetlenségből és szórakozottságból mulasztották el, s most, hogy ön olyan szeretetreméltó, eszünkbe juttatni, menten megcsinálhatjuk? S mit gondol, ha minálunk olyan magától értetődő dolog volna, hogy a korona azonnal beleegyezzék mindenbe, ami a nemzet többsége izlésének megfelel, hogy akkor Tisza Kálmán tudatlan és rosszlelkű lakáj volt, s csak az ön doktrínáiról korrekten alkotmányos fölfogására, az ön államjogi és gazdasági ismereteire vártunk, hogy a helyzet tisztázódjék? Mit gondol: ha az ország mai helyzetében a függetlenségi pártnak nem magának kellene arról gondoskodnia, hogy többségre ne jusson: a Kossuth Lajos ízenete, az Ugron Gábor tehetsége nem lett volna elég e többség megalkotására, s a szavazók milliói csak az ön ajánló szavára vártak negyvennégy esztendeig? Mit gondol: a farkas menten báránnyá válik, amint ön kijelenti, hogy a haza érdeke s az európai műveltség nem tűr meg farkasokat? S mit gondol, ha a választások reális fenyegetése nem tudta kiegyenlíteni az Ugron-párt reverzálisos előítélet nélkül valóságát a Justh-párt dégoutjával: hogy akkor az ön ideális tekintélye tudja, — s ami még az ellenzéki tűzben sem olvadt össze: a szent az érczcel egygyé tudja olvasztani az ön frigid előkelősége?! Camembert!

Elnézem Kossuth Ferenczet a képviselőházban, s elmélázok... Voltaképpen kegyetlen ironia, hogy ez az előkelő, lakkcipős, nyugodt, hideg s egy kicsit gögös ember egy forradalmárnak az örököse! Istenem, milyen szép Károlyi István vagy Zichy Nándor válhatna belőle! Milyen jól festene a felsőházi toryk vezérének, amint november 19-én kéri a nagyméltóságu elnök urat, királyné ő felsége nevenapja alkalmából tenné le a trón zsámolya elé az ország nemesi rendjeinek alattvalói hódolatát! Az a tény, hogy ő mondja, milyen súlyt adna olyan igazságoknak, amiket minden iskolás gyerek ismer! Ha a meggyőződése nem tiltaná, mennyivel inkább illenék az ajakára a fideikommisszumok dicsérete, mint mikor most azt állítja, hogy »a szegény pirja borítja arczomat« — miközben ez az arcz megmarad előkelően és változatlanul haloványoknak! A zsebkendője kiálló csücske szinte kiáltoz a kilenczágú korona után, míg most a nemesi predikátumával is utoljára akkor élhetett, mikor az édes apja halálát jelentette a czimkóros olaszoknak... Ah milyen szép volt a Talpra Magyar, mikor Petőfi szaválta a múzeum lépcsőjéről lucskosan, csatakosan, fedetlen fővel, mezitelen nyakkal, szakadó esőben, háborgó sokaságnak! S most képzeljék el, hogy Petőfi Zoltán még élne, s vasárnap délből tizenkét órákor, à quatre épingle öltözötten, megállana a Calderoni előtt, s negyedmozdulattal megemelve az ő Heath-kalapját, parlando szólana a járó-

kelőkhöz: »Hölgyeim és uraim, bocsánat, hogy háborgatom önöket, de legfőbb ideje, hogy, pardon, talpra álljanak. Sérténem önöket, ha a tizenkilencedik század utolsó decenniumában még kérdezném, mik akarnak inkább lenni: rabok-e vagy szabadok?

Ignotus.

Ne higgy a nőnek.....

*Ne higgy a nőnek, csalfa csábítónak,
Ki esdve kéri hő szerelmedet,
Ki bé nem várva, ifjú, eskü-szódat,
Örök szerelmet esküszik neked.*

*Mert nincsen abban szűzies szemérem,
Ki megelőzte esdeklő szavad',
S nem bizhat szíved a mohó ledérben,
Ki nem tud várni, tűrni hallgatag.*

*A tiszta nő, bár ég a lelke láza,
Eped magában s üdvöt még se kér,
Nemes szívét soha meg nem alázza,
Mert tudja: szíve mily nagy kincset ér.*

*Esküdve vár: virág a napsugárra
És addig ajka meg nem nyíl soha.
Mert férfi tisztje: kérni őt sovárgva,
S az első eskü: férfiu joga.*

*És megvet téged az a csalfa lélek,
Ki töled üdvöt esdekelve kér
S eskü-jogod ki elrabolja töled,
Esküt becsülni nem fog a ledér.*

*Kerüljed őt, miként egy ellenséget,
Csak hiúságod, gyengéd kémleli,
Ah, a gonosz csak megalázna téged,
Hű férfi-szív játéku kell neki...*

*Tekints körül! Melletted elhaladnak
Hallgatva, várva a leghűbb szívek.
Ki leglemondóbb, azt válaszd magadnak,
A legtűrőbbnek add igaz hited.*

*Siess, siess! mert búban hervadoznak,
Ajkadról esdve a hő vallomást,
Virágok ők, mik őszzel hulladoznak,
Nem érve új tavaszt, föltámadást!*

Palágyi Lajos.

A bolond hibáiért rendesen más lakol, az okos maga adja meg vétségének árát: bolond, aki nem bolond!

Ha a papiros olyan rongyos származásu nem volna, pirulnia kellene azon, amivel egy némely firkász telefirkantja.

Nagy kutya a viczebiró.

Irta: MIKSZÁTH KÁLMÁN.

Vézna, ragyás emberke volt Putnok városának a viczebirója, Szabó Mihály uram. A putnoki viczebiróság, még tán maga a bíróság se nagy világi állás, de ha kemény ember állja, hát mégis valami. Szabó Mihály pedig kemény volt, sok fából faragott ember, nem is próbált még anya szülni olyat, aki ő rajta kifogjon.

Nem mondhatni, hogy jó ember lett volna, se hogy rossz, de mégis inkább rossz volt; kérlelhetlen szigorú, szív nélküli! de ha szíve nem is, bezzeg volt két vaskeze, mely erősen maga felé húzott; már az ujjai is úgy állottak valahogy mereven befelé fordítva s a mit egyszer közéjük kapartintott, az ki nem jött onnan egykönnyen. Azért is hívták *Kápe-rápe* Mihálynak a diákizű öreg urak.

Sok esze sem volt; nem tudott, teszem azt, olyan szépen szónokolni a városi gyűléseken, mint Kajszi József; de kevés se volt az esze, nem kért mástól kölcsön. Egyetlen szóval kifejezve, nagy kutya volt az öreg.

Azaz hogy voltaképen nem is öreg, (az ötven év mesgyéjén innen van), csak a csunyasága, a torzonborz haja, szakállá miatt tetszett annak és emlegették úgy, mint öreget. Természetes, hogy nem valami nagy szeretetben élt, még kevésbé nagy tekintélyben és mégis mindig újra és újra megválasztották viczebirónak, mert hát úgy beillett ő ebbe az állásba, mint a görcs a fába, hogy annak ott kell lenni, hogy az nem is lehet másképp. Még a halála után is, ha ugyan meghal (mert ez az egy nem bizonyos), úgy fog rémleni a putnoki elmékben, hogy *új Szabó Mihályt* kell választaniok és nem annyira új viczebirót.

Történt pedig a *Kápe-rápe* Mihály viczebirósága idején sok nevezetes dolog. Ezek közé esik amaz istentelen betyárnak, Kártyi Pistának a garázdálkodása is azon a környéken.

Hosszu rovása volt a ritka szép növésség legénynek a nemes vármegyénél — azaz hogy mit beszélék? — hiszen a vármegye se volt nemes, hisz csak úgy ide volt hozva valahonnan Csehországból. A vármegyének is sok volt a rováson s mikor Kártyi Pistát a véstörvényszék elé állították, amiért ő társával negyven menekülő család szekereit megrohanta, kirabolta és a véstörvényszék elnöke, Küry István uram, az ítélet után — mely három évi fegyházra szült — elkezdett a szívére beszélni: »Hogy volt lelked, Pista, a saját honfitársaidat kifosztani?« fülig pirult s oda szült az elnöknek mogorván:

— Én sem hánytorgatok föl az urnak semmit, az ur se hánytorgasson föl nekem semmit.

A mitől aztán a nagyságos Küry István ur vörösödék el, mint a megfőzött rák.

Kártyi Pista kiállotta a fegyházat, de csak nem javult meg, újra megszervezte bandáját, mihelyt kiszabadult, sőt megszorította hétre s mindjárt is hét lovat loptak maguk alá a rimaszombati vásáron, mert a gyalog betyár csak félelber.

Természetes, hogy a legszebbet, a lámpásos homloku Rárót magának tartotta Kártyi, amelyik arról lett híres később, hogy arra a kérdésre »hány itcze bort ittam, édes lovam?« annyit emelintett, kapált első ballábalával, a mennyit gazdája megivott. (A mint elszámálta, néha egész gödröt vagdosott ki patájával a Kurintyó csárda előtt.) A félszemű Gerencsér tanította ki erre a mesterségre; valóban pénzért lehetett volna mutogatni, ha másé.

De így azért fizetett volna szívesen, hogy ne lássák, mert amikor látták, rendesen rajta ült Kártyi Pista is, ami pedig nem kis veszedelem; — mert Kártyi nem na-

gyon válogatós a célra vezető eszközökben, kivált ha szűk idők járnak.

Egy ilyen szűk időszakban (nyár elején, mikor a gazda már elköltötte, amije tavaly termett, de az idei még lábba van,) a putnoki viczebiró »Kápe-rápe« Mihály a városi tanyára iparkodék. A szekér elé fogott két fekete lovacska lustán, lassan baktatott a homokban, mely a napsugarak özönében úgy csillámlott, ragyogott, mintha aranszemek volnának közte. Rekkenő kiállhatatlan hőség volt, a lovakat a legyek molesztálták, és ugyancsak csatogtak jobbra-balra a természetadta legyezőikkel, a mellett a Pali kocsis is dolgozott az ostorral a hátukon meg a hásuk alatt.

Hátul a szalmából csinált, de már besüppedt ülésen a városbíró szundikáló, mellére eresztett nagy feje ide-oda lóbálózék, akár az órainga, de csak szundikált, nem aludt; a pipát erősen tartotta agyara közt és az füstölt is; mindössze a szeme volt behunyva, mint a vén nyulé. Egy-egy zökkenőnél fölpislantott, aztán megint letapadtak szemhéjai, mintha mézgával volnának bekenve.

Ment, mendegélt a két lovacska s bizony öreg dél lett, mire a Pinty nevű bükkös erdőhöz érkezének. Semmi emberi lény nem látszott sem közelben sem távolban, egy leányt kivéve. Valami kecses volt úgy messziről is kurta kék szoknyájában, amint az erdőből kibukkant. Mintha egy buzavirág lépegetne a buzák felé.

Nyulánk volt és nagyon fiatalnak látszott. Gyermek-leány lehet. Csodálatos, hogy nem lehetett látni egész jól odáig és mégis bizonyos volt, hogy az egy szép nő-személy. Miért? Hát tudja Isten. A szemnek még a látáson túl is van valami hatásköre. A szem is tud sejteni.

A leány lihegve látszott kifelé iparkodni az erdő végső fái közül, mintha kergetnék. Egyszer-egyszer megiramodott, futni kezdett, de a nagy rőzse-tömeg a hátán, mely alatt szinte roskadozni látszott, alig engedhette a szaladást.

Most egyszerre megállt... A Pali kocsisnak, aki millió fa közt is hamarabb látta meg egy szoknyát, (szeme van hozzá, punktum) mint két fehér cseléd közt ezer fát, észrevette legott, hogy a rőzseköteges leány figyelmessé lett a szekerekre. Ni, csakugyan. Erre fordul. Integet valamit, sőt kiált is.

Szabó Mihály uram, kiből egy hegyesbe végződő szalmakalapnál nem látszott ki egyéb, hirtelen fölütötte fejét a távolból jött hangra, szétnézett és kérdé a kocsistól:

— Mit kiált az a fruska?

— Nem hallok belőle egy mukkot se. Toldom pedig fülem a tenyeremmel is, nemzetes bíró uram?

A leány lerántotta most piros kendőjét a fejéről és azt lebegtette feléjük olyforma mozdulatokkal, mintha visszafordulásra intené őket.

— Talán a kocsinak van valami baja?

Körülnézték, de lőcs, kerék, tengely, saraglya minden rendben van.

A viczebiró kíváncsi lett.

— Ugorj csak le, fiam, szaladj utána, kérdezd meg, mit akar.

A kocsis leugrott, oldalt elibe iramodott egy darabon, míg annyira közel ért, hogy megérthette a hangját. Jaj, de milyen szép hangja volt.

— Forduljanak vissza, jó emberek! Zsiványokat pilantottam meg az erdőben, ebédjüket sütik egy nagy fa alatt.

S aztán lelkendezve futott a rozsok között rézsut, ki az utra, a nagy rőzseköteg alatt egyszer-egyszer megbotolva.

A *Kápe-rápe* megértvén a leány kiáltozásait a visszatérte Palitól, újra a kocsi-ülésbe ereszkedett nagy flegmával.

— Bizonyosan valami favágóktól ijedt meg. Fiatal leánynak látszik.

— Hamar lett lu, mint a szegény ember csikaja — felelte a kocsis a maga észjárása szerint, nyilván a rőzse-kötegre czélozván, melyet a leánynak czipelnie kellett.

Aztán mielőtt visszaült volna a kocsira, előbb letört egy pár galyat és a lovak szerszámja alá tűzte.

— Ez is hűsit — mondá — és ez is kergeti a legyeket. Annyi az a légy, hogy a farkuk már nem elegendő légycsapónak,

— Okos emberek a csehek — szólt közbe a Kápe-rápe — azok két farkot adtak a saját oroszlánuknak. Tudják azok a módját.

Erre fölugrott a kocsira Pali is, kezébe vette a gyeplőt, ostort, hátraszólván:

— Hát ne forduljunk vissza?

— No az volna még szép! — mordult meg a vicebíró s azzal újra becsukta a szemeit, szundikálni kezdett, a két ló pedig vidámabban rakosgatta a lábait odább.

Az óriás bükkök czikk-czakkos árnyakban lerajzolva feküdtek kétfelül az ut mentén. S bár meg se mozdultak a falevelek s maga a rőt agyagföld is szinte lihegni látszott a nagy melegtől, a páfrányok, a kigyóhagymák lankadtan eresztették le leveleiket, mégis csak árnyékosabb volt itt, mint a szabad mezőn. Az erdő nem zúgott most, mint őszkor vagy tavaszkor, még csak nem is susogott, hanem lélekzett. De édes volt, balzsamos volt most ez a könnyed lehellete is.

Mély csönd honolt az erdőn, legföljebb a rigó füttyentette el magát a sűrűségben vagy egy megiramodott mókusz zörrentette meg a bokrokat, midőn a Tóbiás-féle akol romoknál, a tisztás felől, lovak patkóinak dübörgése bontakozott ki s egy pillanat nem sok, ott toppant mellettük, akár a forgósél, vagy hét lovas betyár.

— Hopp! Egy tapodtat se odább!

Pali megállította a lovakat, de nem is tehetett egyebet, mert fogta már az egyiknek a zabláját Máthé Miklós, a Kártyi-banda óriása, egy ölesnél nagyobb ember.

A vicebíró csodálkozva nyitotta föl a szemeit; inkább a megállás ébresztette föl, mint a lódobaj.

— No, mi az? — kérdé nagy léleknyugalommal, — miért álltál meg, Palkó fiam!

De nem Palkó felelt (nem volt az se holt, se eleven most) maga Kártyi Pista ugratott melléje, ő világosította föl:

— Hát azért állt meg biz ő, mert megállítottuk.

— Ugy? — szólt az öreg félálmosan. A kialudt pipáját a lőcshöz ütögetve kezdte kivenni. — És miért állítottátok meg?

— Hát nem ösmer engem? — kérdé a közömbös fogadtatás miatt szinte sértődve a haramiavezér. — Én vagyok a Kártyi Pista!

Nagy hatást várt a bemutatástól, de hasztalan, mert a vicebíró egy csöppet se látszott csodálkozni, kikeresett a mellényzsebéből egy gyufát, meggyújtotta a saját czombján, de biz az elaludt egy gyöngye széláramban, hát oda szólott Kártyi Pistának!

— Tartsd csak, fiam, egy kicsit a kalapodat eleibe!

Kártyi Pistát annyira zavarba hozta ez a fesztelen kivánság, hogy szépen lekapta a pörge kalapját, mely mellett egy halvány-pirosba játszó georgina rózsa volt tűzve és tartotta elébe, míg rágyújtott.

— Látom, valami urasági helyen jártatok — dünyögte az orrán keresztül, mert a szája el volt foglalva, egész tüdejéből pöfékelvén a gyulladozó plántát.

— Miről tudja?

— Erről a rőzsáról. Paraszt kertekben nincs, csak a kisasszonyoknak nyílik ez a fajta.

— Hát eltalálta. Csakugyan ott jártunk a palánkai tisztartónál.

— Nos és eresztett-e egy kis szőrt? Mert csak nem jártatok talán pusztán ezért a rőzsáért?

Olyan bizalmaskodó, olyan természetes volt minden szava, hogy a Kártyi Pista még jobban kikökönt a zordon szerepéből.

— Két zsák zabot adott a lovainknak.

A Strázsa Gyuri, meg a Lótusz Jancsi nyerge mögött csakugyan ott terpeszkedett egy-egy puffadt öreg zsák idomtalanul szétállva.

— Az ám, látom már — mosolygott a Kápe rape Mihály, a szemöldökét fölhumizva — hát egyebet nem adott?

— Dehogy adott.

— Ejnye a fősvény majom! De hát végre is mi közöm hozzá? Térjünk át a dologra amici, mi az ördögért állítottátok meg a szekereket? Csak talán nem akartok tőlem is valamit?

— A pénzét akarjuk — szólt most durván Kártyi. — Adja elő!

A félszemére vak Gerencsér is odalépett, miután előbb kivette a pisztolyát a kápából, ráordított fenyegetően, nyegle, kevély hangon:

— Ugy van! Ki azzal a bugyellárisal vén salakbakter, vagy különben baj lesz.

Szabó Mihály uram olyan kordialis, derült ábrázatot vágott ehhez, mint a ki valamely embertársának egy megengedhető ártalmatlan ügyefogyottságán mulatozik.

— No ugyan jó helyen kereskedtek — kaczagott föl édesdeden. — Hogy nem szégyenlitek magatokat ilyen ostobaságra gondolni? Hiába vágsz savanyu pófákat, Gerencsér, mert a mit én mondok, az úgy van. Hogy azt mondjátok, én adjak pénzt. No, még mit? Hát én, fiam, pénzt nem adok, de gyertek hát ide közelebb. Mit huzódózol tőlem, Benyák Jóska, meg nem eszlek; igazítsuk el barátságosan a dolgot magunk közt, mert okos szóbul ért az ember.

Az őszbe csavarodott Benyákot, a ki ahhoz volt szokva, hogy a megtámadott utasok sápadjanak, reszkesenek, a mint biztatni kezdte a vicebíró, hogy ne féljen, nem eszi meg, úgy kihozta a sodrából, hogy az nem is gondolkozott többé, (ugy elbénult egyszerre), valami nyomaszító, szorongató hit fogta el, egy sajátságos érzés, hogy a vicebíró csakugyan megehetné, ha akarná, lesütötte a szemeit és engedelmesen kullogott előre. A többiek is idébb jöttek, egyik-másik leszállt a nyeregből, részint bámész ösztönből, részint még reménykedésből, de valamennyije mintegy megzsibbasztva a kirablandó utas fesztelen kedélyessége által. Ej no! Az ördög látott ilyet! Még neki áll följebb.

— Hát mondom, nem adhatok nektek pénzt; még pedig nem adhatok azért: pro primo (s itt a bütykös nagyujját külön kiemelte magyarázatul), mert nem tartozom nektek. Így van-e, vagy nincs?

Egy hang sem felelt; minden szem a magyarázó kezein csüngött, mint az iskolás gyerekek a tanítóén. Csodálatos alkotásu két kéz volt: mint két gereblye.

— Nem adok továbbá pénzt pro secundo azért, mert a putnoki embertől még akkor is nehéz pénzt látni, ha tartozik.

A félszemű Gerencsér helyeslőn kurjantott föl, nagy, szőrrel egészen benőtt fejét megbólintva:

— Az már úgy van! Igaz. A putnoki nép komisz nép!

De mindez nem zavarta Szabó uramat, épen a harmadik ujját sorakoztatta már a másik kettő mellé.

— Pro tertio, nem adhatok pénzt azért, gyermekeim, mert nincsen.

Az ördög vigye el a harmadik ujját, ez hangolta le őket legjobban, pedig ezen még gyűrű is volt, egy vaskos ezüst pecsétgyűrű s mégis ez jelezte a szegénységet.

— Ugyan ne hallgassuk! — kiáltott föl türelmetlenül Strázsa Jóska. — Csak nem vagytok talán kíváncsiak mind a tiz ujjára? Görbe az mind a tiz! Végezni kell vele.

S ezzel vállon ragadta vasmarkával, a fülébe dörögve:

— Pénzt, imposztor!

— Ne izetlenkedj, Jóska gyerek, azt mondom, — mordult rá haragosan a vicebíró. — Szép gyerek vagy, derék legény vagy, de mért teszed magad erőnek-eréjével ostobának?

— Nem vagyok én ostoba, — mentegetőzött Strázsa Jóska, megszelidülve az elejtett dicsérő szavak által — de épen azért nem hiteti el velem a nemzeti ur, hogy nincsen pénze.

— Ugy? Hát már nem vagyok imposztor? Hát már nemzeti ur vagyok? Ez már más. Ha te becsületesen beszélsz, fiam, én is becsületesen felelek. Hát igen is, van egy forintom. Ehol van ni. (Belenyúlt a mellénye zsebébe és kihuzta.) Csakhogy úgy néztek rám, hogy én mindennap ebéd után megiszom a magam két itcze borát, ma is meg kell innom a Kurintyó-csárdában — sőt még az igazat megvallva, ma nem is ebédeltem, egy kis rántottát csináltatok a kocsmárosnéval. Ezért kell a forint és nem is adom ki a markomból, inkább meghalok.

Lótusz Jancsi megtaszította Kártyi Pistát:

— Ugyan, hogy nem restelsz a vén csipással piszmogni. Lefőzi az magát a szentleket is. Gyerünk! Hagyjuk itt. Mert, úgy segéljen, a végén még ő visz el tőlünk valamit.

Volt a Lótusz Jancsi föllépésében valami gavalléros előkelőség, a mi hirtelen átragadt a pajtásaira, egynéme-lyike menni akart, maga Gerencsér is így szólt:

— Igaza van. Nem érdemes vele szóba állni. Menjünk czimborák!

És a kengyelbe tette lábát.

Kártyi is átvette a Rárót, melynek a kantárát eddig Szirom Gazsi tartotta — a legujabb betyár, a ki most volt beruházkodás alatt, lova már volt, de csizmája még nem. (Az ördög vigye el ezeket a csizmadiákat, már ők is nagy urak, mert nem utazgatnak portékáikkal vásárokra a nagy melegben). Mezilláb tartotta a vezér lovát. Ezek az inashtek. Csak addig tart, míg valami jeles dolgot csinál.

Kártyi átvette a kantárt, maga is menni akart, de a szegény-legények egy részén látszott a habozás, ők még maradni szeretnének, remélték, hátha ki lehet vasalni valamit a vicebírótól erősebb eszközökkel.

Észrevette ezt a Kápe-rápe s tartóztatni kezdé valamennyit:

— Ugyan ne menjetez hát! Csak nem haragudtatok talán meg? Hova a pokolba siettek? Beszélgetünk még egy kicsit. A ti lovacskáitok is pihennek, az enyé-
mek is. Rájok fér szegényekre.

Nem szívesen látta ugyanis, hogy a tisztességesebb rész lóra kászmálódik s visszamarad a durvább szeméj-
te; nem sajnált vakmerően még egy tromfot kiadni:

— Aztán az igazat megvallva, van még itt nálam harminczhat forint. Itt van a bőrtárczámban. (Kihuzta belső zsebéből a tárczát s megröpködtette előttük a harminczhat forintot). Megmutattam. Miért ne mutatnám meg? Annyi az, harminczhat forint, se több, se kevesebb. Mert a mit én beszélek, az olyan szent, mint a mit a pap beszél a prédikáló székről. Ez aztán olyan pénz, a mit elvehettek. Ezt a harminczhat forintot nem bánom.

De már erre a szóra megint visszatértek a hara-
miák, mintha egy láthatatlan dróttal újra magához rán-
totta volna valamennyiüket; csak Lótusz Jancsi nem szállt le a lováról, se egy lépést nem tett előbbre, hanem csak mosolygott, fitymálón, megvetőleg.

A Kápe-rápe ellenben most kezdett elemébe jönni, hátratolta a nagy szalmakalapot s még a mellényét is végig kigombolta nagy kedélyesen, miközben a nyitott bőrtárczával gesztikulált.

— Ez a harminczhat forintocská ugyanis a nap-
számosoké. Azoknak viszem ki a heti bérét a tanyára. Földhöz ragadt, szegény emberek verejtékkel szerzett pénzeszkéje, egyiké két forint, másiké ötven krajczár. Hát biz ezek keserves garasok, ha már épenséggel nem találtok többé pénzes zsidót és gazdag földesurat, hát ez is jó lesz. Majd megmondom az éhes napszámosoknak: »Volt, nincs, elvitte a híres Kártyi Pista, a kiről ti nótá-
kat énekeltek«.

Kártyi Pisti fölszisszent, mintha kigyó marta volna meg.

— Nem kell — hörögte tompán. — Nemes ember volt az apám, én sem vagyok csirkefogó.

Lótusz fölkiáltott mérgesen:

— Ne lefetyelj hát vele!

— Gyere Pista! — nógatták hárman is.

— Békasóból nem facsarsz kenderolajat.

— Menjünk.

Még a komiszabbak is egyszerre elsőpródtak, mintha varázslatszerűen gyökerestől fújta volna el őket a meg-
kinált harminczhat forinttal.

Most meg már épen a vicebírónak állott feljebb, elő is vette mingyárt a szemrehányó ábrázatát.

— Hát nem kell, mi? No, jó. Akkor hát vissza-
teszem, de ne mondjátok legalább, hogy nem vagyok irántatok jó szívvvel.

— Ahogy vesszük — jegyzé meg Strázsa Jóska, a ki legutóbb maradt vissza, az izzasztón és a zsabrákon igazítva valamit — szopik is, harap is az ur egyszerre, mint a kis malacz.

A vicebíró is igyekezett lecsufolni a Strázsa Jóskát, nagy füstfelhőket fujva maga előtt.

— Hát csak igazgasd is meg azt a lovat, mert ugy fest, mintha most szaladt volna ki valami svalizsér alól. Mikor fordul, olyan azzal az elálló zabos zsákkal, mint a dományi szélmalom. Vesszek meg, ha nem olyan.

A szó csak szó, de szüros, ha igaz szó. Magának a nyalka Jóskának sem tetszett a készség, a zsáknak oda kellene lapulnia a ló hasához, az már bizonyos. Így nem maradhat, kinevetik. Káromkodott egyet, aztán kiol-
dotta a madzagját, hagyván kiömleni a zab felét az utra, míg a zsák hajlékonyabb, lazább lett.

A vicebíró oldalba lökte pipaszárával a minden izében reszkető Palkót.

— Ugorj le, fiam, és szedd föl hamar azt a zabocskát, jó lesz a mi tátosainknak.

— Hát nem mondtam! — kiáltá Lótusz Jancsi az elől ügető vezérre — hogy ő kaparint el tőlünk valamit? A félszemű Gelencsér a fejét csóválta:

— Nincsen ehhez fogható nagy kutya a világon.

A vicebíró pedig fölszedetvén a zabot az itató vödörbe, mely a saraglyáról lógott le lánczon, újra meg-
töltötte kialudt pipáját. »No, most már biztasd a lovakat Palkó!«, aztán lefeküdt hasmánt a szekérben, úgy, hogy ő belőle egy csöpp se látszódjék, de ő maga mindent lásson a kocsi kis likacsain keresztül.

Hát biz a betyárok szépen elnyargaltak a Berente patakig, mely egészen ide csillogott, mint egy elnyújtóz-
kodott kigyó; ott a hidnál, a hol három ut összejön, tanakodni látszottak egy kicsinyég s aztán ki jobbra, ki balra kettesével-hármasával eloszlottak, maga Kártyi Pista

egyenest indult meg a putnoki uton. Meg lehetett ösmerni messziről, a rózsá piroslott a kalapja mellett.

Mikor már semmit se láthatott belőlük a viczebiró, fölült rendesen mint előbb s vércse szemeivel gombát nézegett az út mellett s ahol észrevett egyet, leszállította a Palkót érte: hogy majd megsüttetik a Kurintyóban.

Találtak is néhányat, de lassankint elfogyott az erdő, s hirtelen más dolog kötötte le a Kápe-rápe figyelmét.

Tul az erdőn ugyanis a Kabolyiné asszonyom mákföldjével folytatódott a földgolyóbis. Eppen nyílt a mák, öröm volt végig nézni rajta, a mint kaczerkodik, hajladozik ezer meg ezer növény színes patyolat szoknyácskában... De nem ez kötötte le a figyelmét, sokkalta inkább az, hogy a mákfejek közt egyszerre csak megpillantott egy rezes sisakot, azután megint egyet és még egyet. Gondolta magában: ezek aligha a Kabolyiné magjából nőttek ide.

Hamar kisült, hogy nem. Egy hang fölkiáltott;

— Hó! hahó! Álljon meg, bíró uram!

A Tremér hadnagy volt, aki Tornaalján feküdt az ezredével. Ő bujt ki a mákok közül legelsőbben, amint Szabó Mihályt felösmerte.

— Hó! Hahó! Nem vett észre valami gyanusát az erdőben?

— De bizony.

— Talán látott is valamit, bíró uram?

— Ugy lehet, láttam is, hadnagy uram. Attól függ, miről van szó?

— Mi a Kártyiék elfogására vagyunk kiküldve

— Enyje, épen az imént beszéltem velök.

— Lehetetlen! Önt is kirabolták?

— No, már azt még se tették.

— Hogyan? Hát nem bántották önt? — csodálkozott a kis hadnagy. — Megfoghatatlan.

— Pedig igen egyszerű — jegyzé meg a viczebiró,

— Nekik megvan a hozzávaló szívük, hogy bántsanak, de nekem megvan a hozzávaló eszem, hogy ne bántsanak.

— És merre mentek?

— Eloszlottak azok a Berente pataknál mint a füst.

— Kártyi merre tartott?

— Ugy sejtem, a város felé. Lehet, hogy ott lesz munkája az éjjel. Ma virradóra is kiásták ott Sós Péter sertésőlját valami gazemberek.

A hadnagy megfújta egy kis sipot, mire hullámszerű mozogni kezdtek a mák-fejek s egyszerre tizenkét katona bukkant ki, a kiket a hadnagy legott nyeregbe ültetett, mert a lovaik lent legeltek a völgymélyedésben. Az egyik katona elővezette a hadnagy pejkanczáját is.

— Utánuk nyargalunk. Ön is visszatér velünk, bíró uram és fölvilágosításokkal szolgál.

Kápe-rápe Mihály kedvetlen arcot vágott.

— Az már nem lehet.

— De ha rendelem, a császár nevében.

A vállait kezdte vonogatni.

— A császár nevében? Jó, jó. Én lojális ember vagyok, nekem meg lehet azt rendelni, én meg is tenném, de nekem gyomrom is van, (azt el nem törülte még semmi paragrafus) s ennek hiába mondanám: »Légy tele gyomrocskám a császár nevében«, azért az mégis korigna. Én még ma semmit sem ettem, hadnagy uram, — nekem a Kurintyóba kell elérnem.

Szerencsére volt a hadnagy tarisznájában egy fél sonka, a kulacsában bor. Szabó Mihály tehát visszaindult kocsiján a katonasággal, megmutatván utközben a helyet, a hol a rablási kísérlet történt, majd odább a keresztutakat, ahol a rablók széteslőttak. A nyomok elmosódtak, szétfolytak a homokban, a szemközt jövő utasok a kiket a viczebiró kérdezett ki, (mert a katonák csak németül tudtak) semmi utbaigazítást nem adtak.

Cél nélkül mentek hát. Azaz legalább meghálnak Putnokon, eltöltik jól az estét; kérdezte is a hadnagy: van-e sörház Putnokon?

— Van bizony, mert megiszszák ám a sört a magyarok is, ámbátor még Pázmány Péter »cséppel csapott sárgalének« nevezte az irataiban.

Ezt aztán minden áron le akarta németre fordítani a mellette lovagló hadnagnak s addig-addig küzködék vele, hogy egész a város széléig, a kenderázatokig értek, ahol a gyaloguton az Asztalos Jánosék palánkjánál megvillant szeme előtt a rózsát vivő leány. No, ez ugyan lassan járt, hogy még utólérték.

A viczebiró megállította a szekeret és odaintette a leányzót. A katonák is megállottak, körülfojták kíváncsian, mert közben már szó volt róla, mint a ki legelőbb figyelmeztette Szabó Mihályt a zsványokra.

— Ez az? — kérde a hadnagy németül,

— Ez.

— Pulchra persona — szólta aztán diákul, hogy a közlegények ne értsék. (Szép fehérszemély.)

De igazán szép is volt; hát még mikor közelebb jött; messziről olyan nyim-nyámnak látszott, véznának, gyöngének, fejletlennek, pedig csak finom volt, mint egy herczegkisasszony. Egy herczegkisasszony parasztszoknyában, meztláb. Az arcán ott volt még a gyermekkor hamvassága, de a szemeiből már a tudás izzó parázsa villogott ki. Sugár, vékony termetén üde frissesség, bübáj ömlött el. Az ingváll félrecsuszott a balvállán egy darabon s láttatni engedte a hófehér vállát, azzal a kék foltal, a mit a rózsát összetartó kötél vágott rajta. Bizony vétek érte.

— Gyere csak közelebb, kis leányom?

— Nem vagyok én leány, nemzeti uram. Asszony vagyok én.

Mosolygott egy kicsit, miközben hamisan eltolta a kendőt a fejéről, mintha csak véletlenül igazitaná; szurokfekete hajából egy nagy kontykorona tornyosodott alatta.

— Ne beszélj! Ejnye beste kis békája, hogy már te asszony vagy! Hát ki vett el?

— Sós Ferencz az uram, vinczellér Pribolszki uréknál.

— Az a löcslábu? Ösmerem. Csunya urad van, fiam. Hát az apád kicsoda?

— Az apám Nagy Antal, én pedig Nagy Verona. Az apám csősz most a Pityben, azelőtt Asztalos Jánoséknál szolgált.

— Bánom is én. Jobb szeretném tudni, hogy az anyád hol szolgált. De most csak azt kérde, nem látad-e az uton Kártyit vagy valamely társát, nem ért utol?

— Nem — felelte a menyecske fojtott hangon.

A viczebiró összeránczolta homlokát, az egyik szemét kicsinyre összehúzván, a mi szokása volt némelykor.

— Igazat szólj, menyecske, igazat szólj. Igazán nem láttad?

— Nem láttam.

— Meg mernél esküdni?

Az asszonyka lehajtotta fejét.

— Fusson ki a két szemem, ha láttam.

(Jaj de nagy kár lenne pedig, ha az a két ragyogó szem kifutna.)

— Mit mond? — kérdezé a hadnagy.

— Hogy semmit se látott — felelte a viczebiró németül.

Aztán újra a menyecskéhez fordult.

— Gyere még közelebb, valamit sugok a füledbe; hajolj idább hozzám; így ni, hogy az a mamlasz kocsis se hallja.

Veronka engedelmeskedett.

Török história.

— Az a georgina-rózsa, a mi a melledre van tűzve, a Kártyi kalapján volt ezelőtt két órával.

Verona holt-halovány lett, reszketni kezdett egész testében. Jaj, csakugyan a rózsa, az áruló rózsa! Ösztönszerűleg tépte le kebléről és az ingváll nyílásán begyömöszölte hirtelen. De későn volt az már.

— Tudod-e, hogy most a vesztőhelyre kerülnél, ha én akarnám — suttogetta a bíró — a hóhér útné le a fedet, ha én nem volnék.

— Tudom, tudom — nyögte összetörve és a fogai vaczogtak, míg a keble nyugtalanul pihegett, hullámozott, hogy szinte látni lehetett, a vékony, megizzadt testhez tapadozó ingvállon keresztül.

De az ingváll se tapadt olyan nagyon rá, mint a Szabó Mihály szeme.

— Bizony leesné most a fejed, szivecském — suttogetta odább a vén kutya — ha én nem volnék olyan jó ember s ha a te fejed nem volna olyan szép fej.

Ah! Ugy érezte, mintha hernyó másznék az arcán: egyszerre odakapott, zavartan, de nem a hernyó volt, hanem csak a viczebíró éhes szeme.

— Mentsen meg — lihegte — bizony megszolgálok a nemzeti urnak.

A viczebíró ravaszul pislantott rá, mint a vén kanári az eléje ejtett cukormorzsára.

— Persze, hogy megszolgálod — szólt még jobban halkítva a hangját. — Mit adtál Kártyinak a rózsáért?

— Semmit.

— No, no!

— Bizony isten, semmit.

Rövid, szinte kinos csönd támadt, a bíró zavartan keresett szavakat. Az Asztalos Jánosék kertjéből egy meleg széláram fölszedte a nyiló akácok illatát, oda hőmpölygette és még jobban megkábitotta vele a gonosz fejét.

— Hát jól van, Veronka. A mit majd Kártyi kér a rózsáért, azt adod nekem a hallgatásért.

Vér szökött a Veronka fejébe. Ott lüktetett, nyargalt a finom fehér arcbőre alatt.

— Jaj, nemzeti uram, nem illik az, a mit gondol.

Sirva fakadt, könnyei lecsepegték a kötényére: »Istenem, istenem!« A kezét tördelte. »Mi lesz velem, mi lesz?« Hangja megcsuklott.

— Gondoljon a jó nemzeti asszonyra. Ugyan ne tréfáljon, nemzeti uram.

De a helyett hogy ellágyult volna, haragos, neheztelő arcot vágott.

— A hogy tetszik, fam. Én mosom a kezeimet (s valóságosan elkezdte dörzsölni a kezét, mint a kereskedők, mikor alkuszna). Mért mentsem én meg ingyen az életedet? Hiszen magad is beláthatod. Nincs annak semmi értelme. Vagy beleegyezel, vagy szólok. Határozz hát! Szóljak?

Veronka lehuzta kendőjét szégyenlősen egész az orra hegyéig és egy hirtelen eltökéléssel alig hallhatóan rebegte:

— Ne szóljon!

— A viczebíró szólt:

— Hajts Palkó!

A katonáknak monda:

— Nem tud a kicsike semmit, pedig eleget fakgatam, sirásra is fakasztottam. Nagy csacsi a kicsike.

Mehemed bég mindenek felett
Csibukfüstöt s kávé szeretett,
Csibukfüstnél, fekete kávénál
Az idő oly észrevétlen eljár.

Mehemed bég asszonyt vitt a házhoz,
— Allah gyakran rosszul is határoz! —
S oda volt a nyugalom, a béke,
Perpatvarnak se hossza, se vége.

Mehemed bég gondtól haloványul,
Elvágódik pörös otthonából.
Nem izlik már a fekete kávé,
Csibukfüstjét se nézi, ha száll-é?

Mehemed bég otthon sem ül többet,
Töprekedve jár be hegyet-völgyet,
Mit csináljon? Hol találjon írta?
Mert így tovább már sehogy se bírja.

... Mehemed bég békességben újra
Kávézik és a kék füstöt fújja:
Még egy asszonyt vett el feleségül
S most egymással pörölnek vég nélkül.

Hetes.

Krónika II.

Dumas fiú és anyja.

Dumas fiú halálának a híre dolgot adott az öt világ-rész valamennyi újságjának, mert hisz nincs a civilizációnak az az elfelejtett zuga, a hová a nagy drámaíró munkái, vagy legalább nevének dicsősége el ne hatoltak volna. Csak idősb Szinnyi József számíthatná ki, hány nekrológ siratta el e héten a *Kaméliás hölgy* szerzőjét, s hány hevenyészett életrajz erőlködött képet adni II-ik Dumas Sándor írói pályafutásáról. Ezekben a rögtönzött biográfiákban s a velők kapcsolatos anekdoták között bizonyára sok érdekes és igaz adatot is találhat az olvasó; de jaj volna annak az írónak, aki e sok ezer újságcsikk tanúsága alapján akarná összeállítani Dumas fiú biográfiáját. Mennyi egymásnak merőben ellenmondó adat, mennyi szemmel látható képtelenség, mennyi vénasszony-beszéd! Egyebek közt valahol, nyilván külföldi tanúskodás nyomán, a következőket olvassuk:

»Idősb Dumas emlékirataiban így írja meg fia születését:

— Meglátogattam X. barátomat, a ki a Faubourg-Saint-Germain-ben lakott. Pillanatra betértem a házmesternőhöz. Így született ifjabb Dumas.

Ifjabb Dumas ezeket a sorokat kitörölte a kéziratból, de Durandné, Dumasék jó barátnője, följegyezte azokat.

Durandné álmodott. Az öreg Dumas emlékirataiban a következők foglaltatnak: »1824 július 29-ikén, mikor Montpensier herceg a világra jött, nekem egy duc de Chartres-om született, a place des Italiens 1. számú házában«. Ellenben soha se foglaltatott benne az, a mit Durandné állít, mivelhogy ez a házmesternő-história csak költemény, s alighanem a tanuskodó Durandné költeménye.

Dumas fiú anyja nem volt elzúllott lény, s nem volt oly rejtegetett, ismeretlen alak, hogy immáron semmit se lehetne tudni se róla, se Dumas pere-rel való viszo-

nyáról. Voltak, a kik ismerték, s a kik tudtak az összeköttetésről, melynek Dumas fils az életét köszönhetette. Ezek közé tartozik Gabriel Ferry, a ki, hogy megcáfolja azokat az ellenmondásokat, gazdag legendákat, a melyek Párisban köz-szájon voltak, a következőket adja elő Dumas fils anyjáról (*Revue d'art dramatique*, 1887. márcz. 15.):

Az idősebb Dumas 1823-ban írnok volt Orléans hercegnél 1500 frank évi fizetéssel, s a place des Italiens 1. sz. házában lakott, a negyedik emelet egy kis udvari szobájában, melyért évenként 120 frankot fizetett.

Ebben az időben még semmit sem irt, de már írói ambíciók bántották, s mivel műveltsége meglehetősen hézagos volt, sokat olvasott, fiziologiát hallgatott az egyetemen, s nagy passzióval foglalkozott a fizikával és a kémiával.

Még ugyanebben az évben a szomszéd, hasonlóképpen szerény lakásba egy fiatal, bájos, szőke asszony költözött be, a ki épp annyi idős lehetett, mint Dumas. L.-nének hívták és varrónő volt. A szomszédságból barátság, a barátságból szerelem lett, s ebből a viszonyból született Dumas fils.

Ha a fiatal asszony L.-nének nevezte magát, az nem volt csak afféle szóbeszéd. Törvényes felesége volt egy rouen-i adóhivatalnoknak, de ettől elvált, s Párisba ment, a hol, azt remélte, könnyebben fog megélni keze munkájából. Amint, hogy abból is tartotta fenn magát mindaddig, míg a fia első nagy sikerei meg nem mentették az anyagi gondoktól.

A szegény L.-nének Dumas père-rel se volt több szerencséje, mint a férjével. Az Odéon és a Théâtre Français színre hozták a *Három testőr* szerzőjének két első drámáját; mind a két darabnak nagy sikere volt, s ez a két siker nagyon megváltoztatta az Orléans-ház hivatalnokát. Egyszerre más élet-módot kezdett folytatni, kiköltözött a házból, a hol L.-nével megismerkedett, más oldalra fordította a gyűrűjét, új viszonyokat kötött, s bár fiáról nem vette le végképpen a kezét, L.-né lassankint elveszítette szeme elől.

A *Kaméliás hölgy* szerzője hét vagy nyolcz esztendőskoráig maradt az anyjánál. Ekkor beadták a Goubeaux-féle jóhírű nevelő-intézetbe.

Ez a Goubeaux íróféle ember volt s Dinaux néven színműveket gyártott. Dumas père egyik 'legérdekesebb darabja: *Richard d'Arlington* félig Goubeaux-tól való. Dumas fils tehát nem volt idegen helyen, hanem egy jóbarátnál. Aztán meg L.-né kijárta, hogy a Goubeaux-féle intézetben rábizzák a fehérműik gondozását s így sürűn érintkezhetett a gyermekével. A kritikus években Dumas fils nem volt egészen anyátlan gyerek.

S akik L.-né ismerték, soha se is csodálkoztak rajta, hogy jellemre és temperamentumra nézvést Dumas fils apjának tökéletes ellentétévé nőtt ki magát.

L.-né higgadt, rendes és takarékos volt, s ezeket a jó tulajdonságokat ideje-korán beleoltotta a gyermekeibe is. Dumas fils a *Clémenceau-per*-ben (mely félig autobiografia) a Goubeaux-féle intézetet írja le, s Clémenceau-nének a látogatásai, az intelmek, a melyeket fiához intéz, varrónő-intézete stb. a nagy írónak gyermekkori emlékeiből valók.

Dumas père az irodalomban *in floribus* volt, mikor fia elérte a huszadik esztendejét. A legnagyobb sikerek, s az ázsiai bőség korszaka volt az. *Monte Christo* szerzője térdig járt a rózsában, s könyökig vájkált a pénzben. Ebben az időben Dumas fils apjánál lakott. Elkísérte Spanyolországba, s vele maradt akkor is, mikor ez Saint-Germainbe ment lakni, a hol kastélyt építtetett. Ebben a kastélyban meglehetősen lármás élet volt, s Ferry egy jellemző anekdotát mond el a hét bő esztendő e korszakáról.

Dumas père a Monte Christo elnevezett kastélyban keletinél is keletibb módon gyakorolta a vendégszeretetet. Előbb eljöttek a jóbarátok, aztán a jóbarátok jóbarátai, majd a hitelezők, a hitelezők barátjai, a minden rendű és rangú paraziták, ide számítva a hajléktalan állatokat is, mert lassankint a vidék összes kóbor-kutyái befészkeltek magukat a kastélyba, megszagolván, hogy ez a jó isten háza, a honnan nem kergetnek ki senkit.

Egy szép nap a Monte-Christo kertésze beállit Dumas-hoz:

— Uram, ez már még se járja: tizenhárom kutya van a házban.

— Biz ez szerencsétlen szám, barátom,

— E szerint nagyságod megengedi, hogy egynehányat elkergetsek közülök?

— Azt ne tedd a világért se: ellenkezőleg, keríts minél hamarabb egy tizennegyediket.

Pénz volt, mint a köles, az arany vigan gurult, s Dumas színházának, a Théâtre Historique-nak legszebb színésznői nagyokat sikoltoztak a kastélyban. A fiatal Dumas részt vett minden mulatságban, s egyelőre nem csinált semmi egyebet. Később azt írja erről: »Inkább csak nembánomságból vettem részt ezekben a mulatságokban; valami nagy örömet nem találtam bennök.«

L.-né, hogy tovább is láthassa a fiát, szintén kiköltözött Saint-Germain-be, s ott élt a fia közelében mindaddig, míg el nem úszott az egész Monte Christokastély. Persze, L.-né a városban lakott, egy szegényes kis szobában. Ez az érdekes asszony csupa büszkeség volt; attól fogva, hogy elváltak, egy garast se fogadott el Dumastól. Tovább is csak abból élt, amit a keze munkájából keresett; varrónő volt és varrónő maradt mindaddig, míg fiához be nem köszöntött a siker, s ezzel együtt az anyagi jólét.

Időközben Dumas père tönkre ment; a fenéig tejfel korszakára a hét szűk esztendő következett. 1848-tól fogva nem tarthatta többé pénzzel a fiát, s Dumas fils kénytelen volt komolyan hozzálátni a munkához. Már eddig is firkálgatott egyet-mást, de most már a tollából kellett megélnie.

A megpróbáltatás éveiben L.-né ismét a fiával találjuk. Az ő jelenléte, tanácsai és bátorsága óvják meg fiát a végső elcsüggedéstől. Együtt laknak, két kis szobában — az özvívzből csak L.-nének a butorai maradtak meg — s mind a ketten dolgoznak; az anya varr, a fiu ujságokba ír. Aztán ír egyebet is; *Diane de Lys*, *La vie à vingt ans* már ebből az időből valók. Szűken élnek, de — hála anyja gondosságának, rendszeretetének és a takarékoságban való művészetének — Dumas fils soha se lát nyomoruságot. Nyugalmas és édes otthona van, ahol békén dolgozhatnak, s nagyobb nélkülözések nélkül várhatja mega jobb időköt. Végre jött a *Kaméliás hölgy*, melynek odisszeái ismeretesei, előadják, a színpadi diadal sikert szerez a könyveinek is, s Dumas fils hirneve meg van alapítva.

A *Kaméliás hölgy* előadása ismét forduló pontot jelent L.-né életében. Most már nem kell többé varrnia, fia gondoskodik a megélhetéséről és a kényelméről is. De a folytonos együttélésnek vége. Fia gazdagabb lakást vesz magának, L.-né azonban nem hagyja el a rue Pigalle-i szerény két szobát, ahová legkedvesebb emlékei kötik.

Dumas fils ekkor a rue de Boulogne-ba ment lakni, s a háznak, a melyet kibérelt, volt egy kis kertje is, nem nagyobb, mint egy zsebkendő. Egyszer az öreg Dumas a fiánál ebédelt. Az ebédlőben nagyon meleg volt s az öreg nem állhatta tovább:

— Hallod — szólt a fiának — nyisd ki az ablakot. Hadd menjen egy kis levegő a kertedbe.

Gabriel Ferry és az anyja azok közé tartoztak, a

kik L.-né a rue Pigalle-i lakásban gyakran meglátogatták. Ferry nem győzi hangsúlyozni, mily élénk szellemű, okos és derék asszonynak ismerte Dumas fils anyját. S érdekesen írja le, hogy az öröm, a melyet fiában talált, hogyan békítette ki ezt a derék, jó asszonyt a »tékozló apá«-val, a később is könnyelmű, rettentő vén gyerekkel. L.-né 1868-ban halt meg, kevéssel előbb, mint a javithatatlan, kedves vén gyerek.

Gabriel Ferrynek a tanuskodása tehát kétségtelenné teszi, amit a *Clemenceau-pör* figyelmes olvasói ugyis kitalálhattak, hogy Dumas filsnek az anyja az a csodálatraméltó alak volt, akit a nagy író annyi melegséggel, annyi szeretettel, mondhatni gyermeki imádással ír le Clémenceau anyjában. S ha Dumas fils zsenijét, szellemének fényét apjától örökölte, bizonyos az is, hogy az előkelő lelkű moralistát, a meleg szívű társadalmi reformert, a női lélek s az emberi szív nagy ügyvédjét az elfelejtett szegény L.-nének köszönhetjük. Ha Dumas père annak idején valóban csak egy házmesternőhöz nézett volna be »egy pillanatra«, a nők barátja soha se születik meg, s a világ soha se foglalkozik Aubrayné nyugtalanító ideáival.

Idem.

Az első magyar doktornő.

Dr. Huggonnay Vilma grófnő.

Mint az imént — októberben — az első polgári házasságok felé, úgy terelődik Wlassics Gyula nőemanczipáló reformja után az általános érdeklődés az első hölgyek felé, akik e reform következtében doktori pályára lépni készülnek. Hogy mennyire életbevágó s mennyire nem extravagáns e reform, kitűnik abból hogy már ma is bemutathatunk olvasóinknak egy doktor asszonyt, aki tanult és tud, mint akár melyik kollegája s mégis Magyarországon a tanulása is, a tudománya is, a diplomája is érvénytelen volt mindeddig, úgy szólván vad volt, mint annak előtte az Ausztriában megkötött zsidó-keresztény házasság s csak most utólag fogják törvényesíteni. Egy előkelő hölgy ez, grófi családból származó, most Wartha Vincze műegyetemi tanárnak a felesége. Zürichben végezte tanulmányait s orvos volt az ottani kórházban. Idehaza két évi sikertelen nostrifikáló kísérlet után a doktori diploma és tudomány mellé kénytelen volt a bábasszonyi diplomát megszerezni, hogy a tudománya teljesen kárba ne vesszen. Minő igaztalanság! Amiért beteg asszonyokon segített, perfekt tudományának daczára is kuruzslás miatt pörbe foghatták volna, ha pénzért teszi. Wartha Vinczéné azonban csak ismerősei és barátnői meghitt körében folytatta praxisát, ami az igaz jótékonyosság műve volt. Mert hiába, doktor tán fölös számban is van Magyarországon, de doktornőre égető szükség van, orvosra, kinek igénybe vételénél a kényszerűség nem kénytelen elébb hosszú és kínos tusára kelni a szemérem érzetével, mely nem tud orvos és férfi között distingválni. S akár hány példa van rá, hogy a szemérem lebirta a kényszerűséget s megölte a beteget.

Huggonnay Vilma grófnő, Magyarország első nőorvosa, most azt hisszük már nem sikertelenül járna nostrifikáltatása után, föltéve, hogy annak a kis babának, akit a karján tart, nincsen ellene kifogása.

Didó és Aeneas.

Irta: VÁRKONYI.

I.

A költőt elefántnak szerződtetik.

Kedves Lantossy,

Ön minden lehető és lehetetlen alkalmakkor szerelméről biztosít engemet. Azonkívül költő és így nagylelkű is. Alkalmat adok önnek mind a kettő bebizonyítására.

Engedje meg azonban, hogy egy őszinte vallomáson kezdjem. Én tudniillik magát ki nem állhatom, Miklóst ellenben szeretem. Miklós szép, előkelő és szellemes, szóval az én ideálom. Sajnos, a mamának az ideálról avultabb fogalmai vannak; ő kereken kijelentette, hogy Miklóst higveleji szalonhősnak tartja és sohasem fog beleegyezni, hogy a neje legyek.

Itt csak csel segíthet.

A csel egyszerű. Miklós engem kompromittálni fog. Maga most természetesen azt gondolja, hogy ezt elvégezhetjük ketten — a maga segítségével nélkülül is. Csalódik. Magának szántuk a nagy Galeotto szerepét.

Három hét múlva bál lesz nálunk. Éjfélt előtt, mint tudja színélőadást tartunk és a mama magát kérte fel a melodráma megírására. És most következnie, amire célzást tettem: a maga nagylelkűsége, önzetlen lovagiassága. Maga olyan darabot fog írni, hogy egy fényes jelenetében Muki és én... hogy is mondjam... eh, maga így is megért engemet. De a dolog sürgős; holnap zsurunkon már elő kell adnia a darab tervezetét.

Lásson hát munkához, nagy férfiú! A mai éjszakát szentelje nekem. Azt hiszem, szívesen megteszi.

Üdvözl.

Márta.

II.

Az elefánt darabot irt.

(*Estély Wildbergéknél. A nagy márványoszlopos szalon fényesen kivilágítva. A háttérben színpad, a függöny lebecsátva. A nézőtérben vagy száz vendég. Inasok frissítőekkel.*)

Hangok mindenünnen. Pompás! Nagyszerű! Hogy játszik ez a Didó!

Berg Ákos. Igazán kíváncsi vagyok a harmadik felvonásra! Azt mondják, hogy most jön csak a clou.

Aladár. Mit? Te sem ismered a darabot? Hisz nálatok voltak a próbák?

Ákos. Hja! A próbákat zárt ajtó mögött tartották! A feleségem engem se eresztett be.

Kornél báró. Tehát csak ma tudta meg, hogy milyen pompásan fest Elzád az Ascanius nadrágszerepében? (Ákos zavartan hallgat).

A szép Rosenné. A legjobb volt eddig az első jelenet.

Kornél báró. Mikor Didó becsapja Jarbast a bika-bőrrel? (Dudol):

Hasznos állat a bika,
De legyőzi a liba.

Ezt a kuplét holnap az egész város énekelni fogja.
Mindenféle dudoló hangok:

Hasznos állat a bika:
De legyőzi a liba!

Móricz báró (a rendező) Csendet kérek, hölgyeim és uraim! Csendet!

(*A függöny fölgördül. Afrikai őserdő. Balra sűrű fák között sziklás barlangszáda.*)

Aladár (sugva a szép Rosennének.) Ezt a diszletet én festettem. Ugy-e szép?

A szép Rosenné. Gyönyörű! Mindjárt megismertem a városligetet. Ez itt balra, ugy-e, a korcsolya csarnok?
Aladár. (Kissé pikirozva.) Afrikában nem korcsolyáznak, asszonyom. Ez a híres barlang, melyben Aeneas elcsábítja Didót.

A kis Emma (tapsol.) Nagyszerű! Ugy félttem, hogy Lantossy a barlangjelenetet nem meri színre hozni. Pedig ez a legérdekesebb.

Kornél báró. Így sem nyerünk sokat, kisasszony. A barlang belseje a kulisszák mögött van. A javát nem látjuk.

A kis Emma. Különös. Ez a barlangszáda ép a Mártha boudoirjába vezet.

(*Vadászkiáltók hangja a szin mögött. Majd fellépnek Aeneas-Miki — piros vadászfrakk, breeches, monokli, czilinder — és Didó-Márta — fekete lovagló ruha, feltűzött slepp, kis lakksizmák. — Mindkettőnek vállán nyilakkal töltött puzdra, kezükben ij.*)

A szép Rosenné. Kiváncsi vagyok, benn voltak-e már a barlangban vagy még nem?

A kis Emma. Még nem. Márta frizurája rendben van.

Ákos. Igaz. Mórícz báró nagyon vigyáz az ilyen kicsiségekre.

Az öreg Wildbergne (nem ismervén a mythológiát, nem érti, hogy miről van szó).

Aeneas. Eltévedtünk, királyné!

Didó. Kisérletünk elmaradt, lovag!

Aeneas. Helyes! most még csak a barlangot kell megtalálnunk, melyet az öreg Vergilius ajánlott. (*Térképét vesz ki a zsebéből és figyelmesen szemléli a tájat.*)

Didó (felkiált). Itt a barlang! A szikla mögött!

Aeneas. Szép királyné, ha szabad (*Karját nyújtja.*)

Didó. Ön műveletlen lovag! Nem tudja, hogy nekünk a bemenés előtt meg kell várunk az esőt?

Aeneas. Igaza van, királyné! Zápor nélkül az ilyen tete-à-tete még nálunk az ókorban sem chic. Tehát várjunk az esőre!

(*Távolí mennydörgés hangja, villámlás.*)

A kis Emma. Kezd a dolog érdekes lenni.

A szép Rosenné. Jó, hogy nincs esernyőjük, akkor talán kinmaradnának?

Aladár. Én is izgatott vagyok kissé. Csak nem fognak a történeti hűség kedvéért tényleg bemenni?

A kis Emma (ártatlanul). Miért ne? Hisz csak Márta szobájába vezet a barlang?

Az öreg Wildbergne (kezdi magát rosszul érezni).

Aeneas (kinyújtja kezét és az égre néz). Egy cseppet éreztem orromon, királyné!

(*Mennydörgés, vihar, nagy cseppek hullanak a magasból.*)

Didó. A végzet ellen hiába küzdünk lovag! Hadd teljesedjék!

(*Mindketlen gyorsan el a barlangba. A teremben pár pillanattig kínos csend, majd halk suttogás.*)

Ákos (jóakarattal az öreg Wildbergnéhez). Nem találja, nagyságos asszonyom, hogy a darab kissé naturalisztikus?

A szép Rosenné. Tulajdonképpen igazuk van. A szép ruha tönkre ment volna az esőben.

Kornél báró. Így csak az erény gyűrődik össze kissé.

A kis Emma. Hogy fogják kivasálni?

Ákos. (Mint fenn). Nem találja, nagyságos asszonyom, hogy az intermezzo kissé sokáig tart?

A szép Rosenné. A mai unalmas világban jól esik egy ilyen kis skandalum.

Aladár. Szeretnék most a Miki helyén lenni.

A kis Emma. (Magában). Én meg a Mártáén!

A szép Rosenné. Mit is játszik a zenekar? Olyan ismerős.

Aladár. Nekem is! Ahá! A Lohengrin-nászinduló motívumaiból állította össze a Misi gyerek.

A kis Emma (ártatlanul). Miért játszanak épen nászindulót?

Kornél báró. Majd megmagyarázom, nagysád! (Halkan suttognak).

Az öreg Wildbergne (arcza a szívárvány összes színeit végigpróbálván, a kék és zöld vegyülékében állapodik meg.)

(*Aeneas és Didó ezalatt Márta szobájában vannak.*)

Aeneas (megforgatja az ajtó kulcsát). Köszönöm, Márta! Ezt nem mindenki tette volna meg.

Didó. Ez inkább gorombaság, mint bók.

Aeneas (órájára néz). Lantossy terve szerint most ép 8 percznyi időnk van még. Csak akkor fog Jarbas az ajtón kopogtatni.

Didó (nevetve). Szeretném most látni, milyen arczot vág a publikum? Csak a szegény mamát sajnálom. Kivált, ha majd Jarbas zárva találja a barlangot.

Aeneas (hirtelen szenvedélylyel). Édes Mártám! (Meg akarja csókolni).

Didó (mosolyogva eltaszítja). Emlékezzék vissza a feltételekre! Szigorú ragaszkodás a szerephez! (Megmutatja a szerepet). Itt pedig csak annyi áll: »El a barlangba!« Kikérek magamnak minden improvizálást.

Aeneas. Jobb szeretném magam Vergiliushoz tartani. Utóvégre csak nagyobb költő, mint Lantossy.

Didó (kaczérul ledől a pamagra). Az a Jarbas már igazán kopogtathatna! Kezdek unatkozni.

Aeneas (letérdel). Odakinn most minden rosszat elképzelnek rólunk és én még egy csókot sem kaphatok.

Didó. Vigasztalja a tudat, kedves barátom, hogy tisztességesebbek vagyunk, mint a milyeneknek látszunk.

Aeneas. Ez pedig a legkellemetlenebb dolog, a mi gentlemant érhet.

Didó. Csak olyan, mint szavát megtartani. (Ásit).

Aeneas (kétségbeesve leül egy székre). Ugy látszik, hogy nagyon komikus alak vagyok . . . Jó, hogy a barátaim nem látnak . . . Ez már nem az Aeneas szerepe . . . Hanem a Tantalusé . . .

Arthur báró (mint Jarbas kívülről). Ahá! Itt a barlang! Várj csak gazember! (Kopog).

III.

Előadás után a vacsoránál.

A szép Rosenné. Nem hittem volna, hogy az öreg asszonynak ilyen ötletei legyenek. Ilyen szellemes kézfogó rég volt a Faubourban.

Lantossy. És milyen jól játszotta a meglepetést és a félelmet az intermezzo alatt. Az ember azt hihette, hogy nem tud semmiről. (*Az augurok összemosolyognak.*)

Kornél báró. Mindenesetre eredeti gondolat, nász-utra Afrikába utazni.

Aladár. Az eljegyzési kártya se rossz. (*Kezébe veszi a magáét, mely ilyenformán néz ki*):

AENEAS

TRÓJA

DIDO

CARTHAGO

JEGYESEK

FÉLMULT IDŐKBŐL.

A belga királyné.

A belga királyné állapotáról ujabban nagyon nyugtalanító híreket hozott a külföldi sajtó.

A »Peuple« című radikális lap pláne azt írta, hogy a fejedelmi nőnél *elmezavar* tünetei jelentkeztek, amit illetékes helyről azonban csakhamar megczáfoltak.

Minket, magyarokat, kétszeresen érdekelhettek és kétszeres aggodalommal tölthettek el ezek a hírek, mert II. Lipót belga király neje, Mária Henriette, boldog emlékezetű József nádornak, a nagy palatinusnak leánya.

József nádor tudvalevőleg háromszor nősült.

Első neje, Pál orosz csár leánya, Alexandra Paulovna nagyhercegnő volt, aki egy évi boldog házasság után elhalálozván, mély gyászba borította a még egészen fiatal férjét.

József nádor annyira búsult viruló neje után, hogy valósággal búskomorságba esett és akkori környezete féltette a sorvadástól.

A hazájától oly távol elhunyt fejedelemléánynak gyönyörű sirkápolnát építtetett Üzömben, a hől görögkeleti szertartású papok tartották évről-évre a gyász-ünnepeket.

Ott pihent a siratott halott diszes szarkofágban, megkoronázva orosz szokás szerint, selyemben, bársonyban, ékkövekkel diszitett köntösben, és így nyugszik ma is, mert a nagy nádor utódai kegyeletesen őrzik annak a nőnek az emlékét, akit atyjuk annyira szeretett.

Lassan, lassan gyógyultak a szív sebei és a még alig huszonöt éves főherceg Hermina, hesszeni hercegnőt vezette oltárhoz.

Új élet, új boldogság költözött a budai várak szomorú falai közé, és egy év leforgása után a gólya is kezdte szárnyait bontogatni, és kelepelt a bástya fokán.

Örömet, de szomorúságot is okozott egyszerre a piros csőrű madár, mert vele szállt egy sötét, csúnya, vijjogó társa is, a kuvik, nem mozdulva el vígan kelepelő pajtása mellől.

A nádor szép fiatal neje, egy langyos, halvány sugáru szeptemberi napon iker-gyermekeknek adott életet — de életüket a saját életével váltotta meg.

Halálhörgésébe belevegült a csecsemők sirása, és ismét özvegyen maradt József nádor, és árván a két ártatlanul mosolygó gyermek: István főherceg és Hermina főhercegnő.

Midőn harmadszor nősült a palatinus, már akkor arra is gondolt, hogy anyát is adjon a két kis árvának, és oltárhoz vezette Dorothea württembergi hercegnőt.

Ma is élnek még öreg emberek Budán, Alcsuthon, a kik vissza tudnak emlékezni a palatinus harmadik neje, az angyali jóságú Dorotheára.

Szegények istája, férjének minden törekvésében, nagy munkájában segítő hű társa, mélyen vallásos érületű, adakozó, fenkölt, nemes gondolkodású volt a náorné, a kitől nem távozott szegény segély, szenvedő vigasz nélkül, ha átlépte a budai várak küszöbét.

Ennek a kiváló asszonynak a leánya Mária Henriette, a belgák királynéja, a mi magyar főhercegünknek, József főhercegnek a nővére. Itt született Budán — mint többnyire a nádor gyermekei — magyar szó volt az első amit hallott, magyar föld szülte, eltette, nevelte.

Már gyermekkorában rendkívül eleven, virgoncz leányka volt a kis főhercegnő, a ki testvérei közt különösen szerette József főherceget s vele nem ritkán olyan csinyeket követtek el, hogy mostoha bátyjuk, a szelíd lel-

kületű István főherceg, intervencziójára volt szükség, hogy kiengeszteljék a jó mamát és a sokkal szigorubb apát, a nagy palatinust.

Különösen nagy lókedvelő volt a kis főhercegnő, és már tizenhárom, tizennégy éves korában úgy megülte a lovat, hogy akármelyik magyar huszárnak becsületére vált volna.

Épen ilyen jól kezelte a gyeplőt is, és négyes fogatával megfordulva az alcsuthi kastély terrassza előtt, olyan perfekt nyolczast csinált, hogy a legöregebb parádés kocsisok is tisztelegve hajtották meg előtte a suhogót.

A férfias kedvelések daczára, épen úgy mint Erzsébet királyné, Mária-Henriette is rendkívüli mély kedélyvel, érző szívvel birt, és különösen fogékony volt a természet szépségei iránt.

Mint kis lánynak, neki is megvolt a maga kertcskéje az alcsuthi parkban, mint minden nádor-gyermekeknek, és rendkívüli ambíciót helyezett belé, hogy az ő virágágai legyenek a leggondosabban ápolva, nála nyíljon mindig legelőbb a jáczint, a rózsa, és a mint sorban jönnek Flóra illatos gyermekei.

A zene iránt is nagy hajlamot érzett és gyönyörűen rajzolt.

Ezt a két passzióját asszonykorában is nagyban kultiválta és különösen hárfázni szeretett, a mely hangszeret mesterileg kezelte.

A régi, bánatos magyar nótákat mind kívülről tudta s mikor a hetvenes években gyakran jött Magyarországra és Alcsuthon, József főherceg vendége volt, órákig elült hangszere mellett, sorba játszva a kedves szomorú melódiákat.

Ugyancsak akkor, csekély kísérettel, egészen incognito beutazta az egész Balaton vidékét, bejárván mind a Kisfaludy Sándor regéiben megénekelt romokat, Csobánczot, Tátikát, Rezit, Somlót, Szigligetet és a többi.

A királynéval mindig volt rajztömb, a melybe a szebb részleteket szkiczirozta s aztán egyes tájakat, a melyek különösen megnyerték tetszését, aquarellben is lefestett.

Több ízben megfordult akkor Budapesten is a királyné és egy ízben kifejezte fivére, József főherceg előtt azon óhaját, hogy Erkel »Hunyady László«-ját szeretné látni, melyet csupán zongora kivonatok után ösmert.

József főherceg nővére kívánságát tudtára adatta báró Orczy Felixnek, az akkori intendánsnak, és rögtön kitiűzték a dalművet. Nyár volt, épen kapuzárás előtt, az énekesek, énekesnők már épen széledőben voltak, s Erkel Ferencz is épen nyaralni készült menni Gyulára.

Nem is tartottak próbát az operából, és ennek daczára igen jól sikerült az előadás, a melybe — szintén a királyné óhajára, a »Dózsa György«-beli fegyvertánczot is beleilleszték.

Előadás után legmagasabb meglegedését fejezte ki az uralkodóné és különösen dicsérte a precíz összjátékot.

Báró Orczy összenézett az öreg Erkelrel, és midőn már az udvari fogatok elrobogtak, oda sugta a nagy szerzőnek.

— Hátha még próbálhattunk volna!

— Hja, hja, gewiss — viszonzá Erkel a muzsikusok nyelven — so hatt's aber auch geklappt.

Temérdek sok magyar könyvél is össze vásárolt, valahányszor Budapesten időzött a királyné — többnyire verseket, ezeket szerette nagyon.

Petőfi dalait majdnem mind könyv nélkül tudta s olyan jól ismerte a magyar költők munkáit, hogy alkalom adtán a legnagyobb könnyedséggel idézte a régi klaszikusokat, Berzsenyit, Virágot, Anyost, sőt még az ösmeretlenebbeket is.

A prózairók közt nagyon szerette Kármán József, a lángelkű uttörőnek »Fanny hagyományai«-t és Jókai regényei közül az »Új földes ur« és a »magyar nábob« voltak a kedvencei.

— Igaz — mondá egy izben, egy József főherczeg udvartartásához beosztott főurnak, az »Új földes urról« beszélve — a magyar földnek csakugyan van olyan asszimiláló ereje, a ki itt él, ezt a levegőt szivja, az magyarrá lesz, és bárhová menjen, vissza vágyik a hármás bércz honába. — Az akkori időben rendezett Margit szigetre nagyon szeretett járni a belga királyné.

Csekély kísérettel, minden nesz nélkül viselkedett ott, és mint *publikum* ő is épen úgy fizetett a hajón mint a többi kirándulók.

Soha sem akart külön hajón menni, és mindig mondta Baloghy szolgabírónak, a ki akkor a Margit sziget rendjére vigyázott, ne rukkoltassa ki diszben a hajdukat, mert őtet zavarja, ha a többi kiránduló a legcsekélyebbül feszélyezve érzi magát.

Egyszerű, természetes, valódi magyar uriaszony volt a királyné, épen olyan egyszerű, természetes, mint fivére, József főherczeg, a kit bálványoz a magyar nép és a ki már életében olyan legendai alakká nőtte ki magát mint igazságos Mátyás király.

Vig, nagyon vig napok voltak azok az alcsuthi kastélyban a mikor a belga királyné vendég volt azok közt a falak közt, a melyek még akkor csak örömet, boldogságot ösmertek.

Nap nap mellett kirándult a főherczegi család és kísérete hol a bájosan szép fekvésű Máriavölgybe, hol a csaplár erdőbe, és gyakran óriási tüzek mellett rotyogott a bográcsban gulyáshus, nyárson sült, a jóféle zsványpecsenye, a melyet mind maguk a fejedelmi mulatók készítettek.

A belga királyné pompásan tudta a magyar ételeket készíteni és olyan turós csuszát gyúrt saját királyi kezeivel, hogy Zilahy Ágnesnek, az ország első szakácsnőjének is becsületére vált volna.

Egy izben, műkedvelői előadást is rendeztek a kastélyban, ekkor a belga királyné maga írta meg az előadott darabot.

»Vilma vagy a kettős szerelem« ez volt a címe. Vilmát a királyné játszotta és József főherczeg, Klotild főherczegné, Festesich Mária grófnő, udvarhőgy és néhány József főherczeg udvartartásához beosztott ur is szerepelt benne.

A darab végén nagyszerű parasztlakodalom volt, és a fenséges színészek pompásan járták a csárdást, mire mint a népszínművekben rendszeren, lassan legördült a függöny.

Később aztán, mikor Rudolf trónörökös nőül vette a belga királyi pár leányát, Stefánia belga királyi herczegnőt, újabb kötelék is fűzte volna már Mária Henriettet a jövődöbéli magyar király nejéhez, de ennek a szépen kezdődött álomnak egy szomorú, gyászos katasztrófa örökre végét vetette.

A trónörökös halála óta nem volt magyar földön a belga királyné, de távol hazájától is gyakran gondol vissza az elhagyott honi tájakra, és háloszobájában, épen ágyával szemközt, egy nagy olajfestmény függ, a mely az alcsuthi kastélyt ábrázolja, ahol a felséges asszony boldog gyermekéveit és később is annyi vidám, derült órákat töltött.

Vicomte Letorière.

A selyem és a bársony.

— Miszterium. —

Személyek:

A SELYEM
A BÁRSONY
A BATTISZT
AZ ATLACZ
ELIZ kisasszony
A DIVAT istennője
A szövetek kara.

Történik a *Szénássy Gyula* női divatkereskedésében.

ELSŐ JELENET.

(Éjjel a boltban. A sütélben a szövetek sejtelmes suttogása hallatszik.)

A SZÖVETEK:

Garmadába rakva
Éjhomályba zárva,
Mi vagyunk a tündérország —
Szép asszonyok álma.
Mennyi titkos óhaj
S rózsaszínű álom
Suhan végig szövetségünkön
Egy-egy puha szálon

A BATTISZT:

Vagyok fecskéje a vidám tavasznak.

A BÁRSONY:

Engem kíván, ki büszke és ki gazdag.

AZ ATLACZ:

Hogy mindig uj meg uj vágyat fakasszon,
Engem visel a piruló menyasszony.

A SELYEM:

S a suttogó, elomló drága selymek,
Oh mennyi karcsú termetet ölelnek!

A SZÖVETEK:

Garmadába rakva,
Éj-homályba zárva,
Mi vagyunk a tündérország —
Szép asszonyok álma.

MÁSODIK JELENET.

Eliz kisasszony (tapogatózva jön, meggyújtja a gázt.)

Magam szegény varróleány vagyok,
Szegény leánynak nincsen álma sok.
Napestig ül, napestig foldoz, ölt,
Kevés gyönyört kínál neki a föld,
Nem kél szívében könnyelmű remény...
Csak ez a bolt, csak ez volna enyém.
Minden mi szép, minek egy' kincs az ára,
Lehetne csak enyém egy uj ruhára...
Egy röpké perczig tartson csak ez ünnep,
Aztán a fénye örökre eltűnhet.
Emléke mindig megmarad szívemben,
Hogy jártam én is bársonyban, selyemben,
Suhogott rajtam is atlacz-ruha —
És voltam én is boldog valaha!

A SZÖVETEK (halkan):

Amit beszél az érdekes,
Ki ez a lány és mit keres?

ELIZ KISASSZONY:

Valóra édes, álomom sohse válik,
Szegény leány maradok mindhalálig.

És sohse lesz se bársonyom, se selymem. —
A kísértésnek nem állottam ellen
Eljöttem lopva és lábujjhegyen,
Egy percze legalább enyém legyen,
Minden mi szép, minék értéke kincs,
Aminek messze földön párja nincs.
Ti vagytok a tavasz, a szerelem, költészet.
Hadd ittasulok meg, amíg titeket nézlek,
Habos, elomló selymek, szövetek..
Azután hadd haljak meg köztetek!

A SZÖVETEK (halkan):

Amit beszél, az érdekes,
Ki ez a lány és mit keres?

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, a *Divat istennője* megjelenik.

ELIZ KISASSZONY:

Ki itten hirtelen előmbé tűntél,
Ki vagy mosolygó, bájos, szőke tündér?

A SZÖVETEK (titokzatosan):

Csitt! És csend! Csitt! És csend!
Ime urnőnk megjelent.
Őt követik vakon az urak és a hölgyek.
Járomba ő hajtja a földet.
Az oltárára milliókat raknak,
Istennője ő a divatnak,
E boltban áll a trónja, őrzí, óvja
Szédassy Gyula, az ő helytartója.

A DIVAT ISTENNŐJE:

Valóban az vagyok.
Ruhám suhog, ruhám ragyog.
Amit teremtek, az hívságos, mint a hab,
S a legszebb az, ami a leghívságosabb
És passzióm egy alj, egy váll, egy ujj, —
Örök vagyok, de mégis mindig uj.
Mit itten látsz, mind az enyém...

ELIZ KISASSZONY:

Be írgyellek, bájos tünemény!
Ládd, én magamra zárattam a boltot,
Hogy így legyenek egy éjszakára boldog.
Magam a gyönyörűség, a kék karjába vessem,
Magam selyembe, bársonyba temessem.

(Szerelmesen átölel egy csomó szövetet.)

A DIVAT ISTENNŐJE (mosolyogva):

Naiv gyerek! Ez is elég neked?
Mit átkarolsz, mind a tiéd lehet...
Mind, mind, ezerszer több is ennél,
Csak olyan ostoba ne lennél.
Egy jó barát — ez itt a kérdés.

ELIZ KISASSZONY (eltakarja az arcát):

El tőlem, el, csábos kísértés!

A BATTISZT:

Vagyok feeskéje a vidám tavasznak!

A BÁRSONY:

Engem kíván, ki büszke és ki gazdag.

AZ ATLASZ:

Hogy mindig uj meg uj vágyat fakasszon,
Engem visel a piruló menyasszony!

A SELYEM:

S a suttogó, elomló drága selymek,
Oh mennyi karcsu termetet ölelnek,

A DIVAT ISTENNŐJE:

Hallod e bűbajos zenét?
Nos kell-e még több? kell-e még?
Egy jó barát — ez itt a kérdés.

ELIZ KISASSZONY:

El tőlem el, csábos kísértés!
Ezen az áron mitsem kérek én,
Nem kell a selymed! Maradok szegény.

A DIVAT ISTENNŐJE (meghatva):

Kell az erénynek is vagy egyszer győznie,
Mit átkarolsz, mind a tiéd, ime.
Amire hazaérsz, otthon lesz egy rakáson...

ELIZ KISASSZONY (bőldogan):

Én istenem, de gyönyörű karácsony!

A DIVAT ISTENNŐJE:

Maradj továbbra is naiv, szerény
S legyen ezentúl divat az erény!

(Eltűnik. *Eliz kisasszony csókokat dob feléje, azután elollja a gázt. Elalszik.*)

NEGYEDIK JELENET.

A SZÖVETEK:

Garmadába rakva,
Éjhomályba zárva,
Mi vagyunk a tündérország,
Szép asszonyok álma!

(*Függöny.*)

Incubus.

INNEN-ONNAN.

Pilátus a credóban. Perczel Dezső a világ legbékésebb embere; szolid férj, temérdek kiskoru gyermek gondos apja s ezenfelül belügyminiszter s mint ilyen, a polgári rend legfőbb őre. Mindezen minőségében határozottan elítél minden párbajozást s csak olyan dégout-t érez a lovagias ügyek iránt, akár Hock János, vagy Vajay főtisztelendő urak. És ime, csodálatos magyar társadalmi szatira az, hogy éppen ez a békességes ember, szolid férj, gondos apa, és rendőrző belügyminiszter — hamarjában másodszer állott ki törvénnyel tiltott, büntetendő cselekvénynek minősített fegyveres mérkőzésre. Nem rég gr. Szapáry Lászlóval vagdalkozott meg, most pedig br. Andreánszkyt vágta fejbe. Az államügyész már-már rendes kuncsaftjának tekinti őt s a megsértett társadalmi rendnek elégtételt kér a társadalmi rend legfőbb őre ellenében. Ő Felsége persze, valamint a multkor, ugy most is, kegyelmesen leinti az államügyész hivatalos akcióját s így a belügyminiszter megmenekül attól, hogy valamelyik 8 usque 14 nap folyamán a szegedi államfogházban hirdessen és adjon kihallgatást. A jogegyenlőség következtetesei méltán csóválják a fejüket, hogy amiért manapság mindenki mást becsuknak, azért a belügyminisztert még csak rendesen megvádolni sem lehet. Minden krakéler védőügyvéde fel fogja hányni mostanában a párbaj-perekben a belügyminiszter eseteit, mert formális szempontból azok csakugyan nem is különbek semmiféle egyéb párbajnál. Hanem lényegileg Perczel Dezső az ő párbajaiban mégis ártatlan. Ezekbe ő csakugyan úgy jutott, mint Pilátus a credóba. Sőt éppen az oknál fogva jutott ezekbe, mert tudva van róla, hogy felette békés, türelmes, szolid férj, családapa, s hogy magas hivatala szintén nagyon ráutalja mindennemű paczkázások zsebrerakására. A gr. Károlyi Istvánok, Rohonczy Gidák, Gajáry Ödönök és Ivánka Oszkárók sokkal könnyebben elkerülhetik a párbajt, mint az ilyen ember. Azt mindenki tudja, hogy azokkal csináln

kell bánni, mert azok nem türnek el semmit. Viszont mindenki azt véli, hogy az ilyen békés családapa miniszterrel bánhat tetszése szerint, — ez ugyanis eltűr mindent. És el is tür sokat, rendkívül sokat, iszonyu sokat — no, de mindent már mégsem lehet eltűrni. A legjámborabb türelem is leroskad végre, ha túlterhelik. S tán nem is éppen a legnagyobb sértésre roskad le, aminthogy a tevét is az utolsó szalmaszál sulya dönti össze. Így esik, hogy egyszerre Perczel Dezső belügyminiszter korában igen goromba ember és snájdig verekedő hírébe keveredik. De Magyarországon az senkinek sem árt, ha azt hiszik felőle, hogy igen goromba ember és igen jól verekszik. Perczelnek is több hasznára lesz a rossz híre, mint volt a jó. Most már majd békében hagyják s ő zavartalanul élhet szolid érényeinek és rendőző, törvénytartó hivatalának.

* * *

✧ **A bakon.** Br. Kaas Ivort a magyar újságíró világ már régen magas piedestálra helyezte. A kitűnő vezércikkíró fényes tehetségével és nemes jellemével annyi tiszteletet vivott ki, hogy immár felülhet az éretlen néppárti barát kocsijának bakjára is — azért nevetségessé még sem lesz. Bárki más kapott volna fel arra a bakra, nagyot kacagnának felette. Br. Kaas Ivoron nem kacagunk. Midőn őt látjuk ama bakon, őszinte szomorúsággal rezignálunk: ime, tehát a fényes tehetségnek vége van! Aki tudja, hogy br. Kaas Ivor mennyit dolgozott s mily önzetlenül áldozta fel erejét meggyőződéséért s azokért, akiket szeret: az megemeli a kalapját előtte még akkor is, ha a szebb polczra érdemes férfiú a bakra került. És akármilyen megindító is, hogy a tehetség fénye a tenger munkában idővel elhomályosul, szép és vigasztaló, hogy a nemes, tiszta jellem színaranyát nem fogja meg soha a rozsdá. Ugy-e, br. Kaas Ivort a bakon látták? És az papi koca bakja volt. Igen — de a kocsiiban nem valami gazdag püspök ült, hanem egy szegény szerzetes. Ó a gazdag püspökök bakjára láthatatlanul bűr, szívesen üldögélnek fel sokan! Mert az nem kompromittálja az embert s ha kompromittálja is — hasznos lehet. Br. Kaas Ivor, ha bakra kap fel, nyíltan teszi s úgy teszi, hogy abból neki magának csak kára lehet. Ne bántuk őt — mert ez is valami!

* * *

✧ **Lucus a non lucendo.** A két szélsőbal egyesülése azért van örökösén szóban, mert soha sem történik meg. Mihelyt egyszer a két szélsőbal valóban egyesülne, az egyesülésről mindjárt nem beszélne senki. Sőt akkor mielőbb a két szélsőbal kettéválása lenne megint napirenden. Egyébként pedig a szélsőbal, akármilyen mulatságos párt legyen is, ezzel az örökös nem egyesülő egyesülésével immár nagyon megunatja magát. Igaz, hogy az olcsó kórikum hajhászásának ismert módszerei közé tartozik a szüntelen ismétlés. Ha két párt egyszer-kétszer elkurjantja, hogy „egyesüljünk”! — az semmi. Ha tiszter ismétli ez egy szót — az fárasztó, unalmas dolog. De, ha csüggedetlen és kérlelhetlen kitartással, százszor és ezerszer egymásután mind csak azt hajtja, az ember végre is nevet rajta. Csakhogy nem minden mulatságos még, ami nevetséges. Ez a szélsőbali „egyesüljünk”! hajtogatás a világnak kizárólag csak nevetséges. A két szélsőbálnak persze nem az; annak pokoli gyönyör. Mert nincs pokolibb gyönyörűség, mint vérig bosszantani, megszekirozni azt, akit ki nem állhatunk. Már pedig a két szélsőbal ki nem állhatja egymást s úgy látszik az egész „egyesüljünk”! kiabálás nem egyébre való, mint csak a kölcsönös bosszantásra és szekaturára. Ugron-Polonyi jól tudja, hogy Eötvös-Justhnak nem kívánhat rosszabbat, mint ha a véle való egyesülést kívánja. Hát csak azért is kívánja. Eötvös-Justh ugyancsak jól tudja, hogy Ugron-Polonyit úgy főzi le legbosszantóbb módon, ha ráijeszt, hogy szaván fogja és igazán egyesül vele. Hát csak azért is parlamentáirul eresztí hozzá a puha lelkű Kossuth Ferenczet, ki hamar elérzeleg, elpaktál és elijeszti az ellenséget, hogy jaj! mindjárt itt lesz egyesülni az Eötvös-Justh. Persze, a kellő pillanatban mind a két fél rá tud egymásra valami új

hallatlan malicziával tromfolni, nehogy az egyesülés véletlenül mégis sikerülni találjon. Nincs is a világon ember, a szegény Kossuth Ferenczen kívül, aki ezt az egyesülési kötelekedést komolyan venné. Hanem Eötvös-Justh a malicziában most már magasan áll Ugron-Polonyi felett. Megválasztotta ugyanis pártelnökké Justh helyett Kossuth Ferenczet, az egyetlen naiv lelket, aki komolyan akar egyesülni. Ezzel egyrészt hamiskásan azt demonstrálja, mintha Eötvös-Justh is komolyan akarna egyesülni; másrészt aggodalomba ejti Ugron-Polonyit, hogy végre is lehetetlen lesz neki az egyesülés alól kibujni. Hanem azért Eötvös-Justh neveti magában ez aggodalmat. Kossuth Ferencz buzoghat az egyesülésért, amennyit akar; ha igazán itt lesz a veszedelem, Eötvös-Justh még mindig el tudja azt háritani. Mindez nem zárja ki, hogy a két szélsőbal őszintén igyekszik egymáshoz közeledni. Nem azért, hogy egyesüljön, hanem csak azért, hogy nagyokat üthessen egymáson.

*

A főváros mint házigazda.

Thema con variazione.

Thema: [Tempo giusto]. — Mikor a közegészségügyi kongresszus Pesten ülésezett, a főváros diszvacsorát rendezett és vacsora után megkínált minden vendéget egy-egy finom szivar-tárczával, mindegyikbe két havanna és három specialitáscsigaretta. — Másnap a lapok dicsérve említették, milyen elegánsan viselte magát a főváros, mint házigazda.

*

Variatio I. [Allegro, ma non troppo]. — A külső vácsi uton van egy fabódé. — Cholerás időben készült barakknak. — Ezeket a deszkaszobákat a főváros hajléktalan munkásoknak adja hetenként előre fizetendő 1 frt és 50 krért, azaz évenkénti 75 frtéért. — Amelyik nyomorék hétfőn nem tudja előre lefizetni a hetibért, azt gyermekestül, szalmazsákostul együtt teszi ki az utcára a főváros, mint házigazda.

*

Variatio II. [Fuga. Kettőzött Théma. — Andante]. — Az emberek foglalkozásra nézve nagyon különbözők. — Ki háziúr, ki »hajléktalan«. — (Lunga pausa). — Közvetett adót mindkettő fizet, de közvetlen adót csak azok, akik laknak. — A közvetett adókból szívt vesz, de a közvetlen adóból — nehogy az utcán lábatlankodjék — ingyen szállítja per sub, házájába az utcára kirakott hajléktalan napszámost a főváros, mint házigazda.

*

Variatio III. [Pizzicato, molto gracioso]. — Egy kubikméter levegő, két kubikméter levegő, három kubikméter levegő. — Egy havanna, két havanna, három havanna. — Heti lakbér, szalmazsák, Mihaszna András. — Champagner, tudomány, millenium. — Új városház, vigadó, deszkabódé. — Humanizmus, közegészségügy, fehér nyakkendő. — Fuss, vagy fizess... éljen a főváros, mint házigazda!

*

Variatio IV. [Choral. Adagio, maestoso]. Aki ruházza a mezők liliumát, az megtermeli a dohánylevelet is, de a nap-számos végre is nem lilium, sem havannalevél, hanem szennyes csöcselék.

Aki hivatalt ad egy embernek, az ad hozzá ész is, de nem ad hozzá szívet, mert az zavarná a hivatalos ügymenetet.

Aki elpusztította Sodomát és Gomorhát, az éltesen mindenkit az emberi kor legvégső határáig, mint ahogy ezt könyekig meghatva szavallta az ünnepi szónok azon a banquetten, melyet a közegészségügyi kongresszus tagjainak adott a főváros, mint házigazda. — [Da capo al fine]

Szerzette és az állatvédő egyesületnek ajánlotta

Németh Endre.

IRODALOM.

A magyar műszók ügye.*

Irta: MIHÁLKOVIGS GÉZA, egyetemi tanár.

A Magyar t. Akadémiának november 18-ikán tartott ülésén kifejezést adtam azon kívánságomnak, hogy az anatómiában használt műszókra helyes magyarsággal adott kifejezések jöjjenek használatba. Ennek kapcsán a Hét utolsó számában Tóth Béla ur azt fejtegeti, hogy ama kívánság felesleges, mert a laikus előtt is ismeretes testrészekre megvannak a helyes magyar kifejezések, a szakembert érdeklő szervekre pedig nincs szükség magyar neveket csinálni, mert ott van a nemzetközi latin vagy görög nyelv szóhalmaz, más kultúrnépek is azon nyelvekből veszik műkifejezéseikre az anyagot.

Ha ezen felszólalást hallgatással fogadom, attól tartok, úgy fog feltűnni, mintha Tóth Béla urnak kétségtelenül szép dialektikával irt cikke meggyőzőt volna nézetének helyességéről. De minthogy ellenkezőleg az én nézetemben erősített meg, nem hagyhatom az ügyet felelet nélkül, megígérve, hogy e helyre való általános körvonalokon túl nem megyek.

A közönséges testrészekre a nép nyelvéből vett helyes magyar kifejezések használata ellen — minők a fej, orr, kéz, láb stb. — józanul senkinek sem lehet kifogása, nekem sem, de igenis vannak aggályaim az olyan magyar kifejezések használatát ellen, amelyek furcsa hangzásuk miatt alkalmasak az orvosok között a nyelvi érintkezést nehézkessé, a közönség szemében pedig nevetségessé tenni, mint arról találó tanúságot tesz a hallgatóság jóízű kacagása Csiky Gergely egyik szindarabjában az orvosok tanácskozáskor. Hogy mindama kifejezések helyett latin vagy görög műszókat használjunk, azt a következő okokból nem fogadom el:

Említett akadémiai értekezésemben előadtam, hogy az anatómiában használt műszók száma mintegy 30,000; ezekből törölve a sok feleslegest, megmarad még mindig 4500—5000, melyeknek csak lényegtelen töredékére vannak a nép nyelvéből vett helyes magyar kifejezéseink, alig néhány száz, a többiek a negyvenes években Bugát Pál és társai csinálták, de oly szóficzamatással, hogy Csapodi felszólalása után egy részük helyett sikerült már jobbaknak az alkotása (ilyenek voltak pl. dugizom, gurizom, hörg, dülmirigy, kedeszmirigy, láta, stb.) Ha ama 4—5000 műszó helyett az anatómiai irodalomban és egyetemi előadásokban latin vagy görög neveket használnánk, oly tarkaság kerülne nyelvünkbe, mely a helyes nyelvézzel megáldott ember fülét nem kevésbé fogja sérteni, mint a Bugát Pál-féle kifejezések. A Tóth B. ur által felhozott oxigén, nitrogén, hidrogén stb. kémiai nevek példája a mi esetünkre nem illik, mert kémiai értekezésekben a néhány idegen műszó a magyar szóhalmaz többségében elenyészik. Másképpen van ez az anatómiában. Ha ebbe is átvesszük a latin és görög műszókat, akkor az nem lesz többé magyar nyelv, hanem a latin és görög szavaknak csoportos összefűzése magyar szójátékkal, a beszédben vagy írásban több lesz az idegen szó a magyarnál, az ilyen egyvelegben pedig senkinek sem fog öröme telni. Ime egy példa az anatómia tanárának előadásából:

»A sternocleidomastoideus-izom proximális részén a parotis-mirigy mediális oldalán fekszik egy limphaglandula csoport, mely betérjed a stíloid-nyújtványig.« Vajjon nem helyesebb-e:

»A fejbiccczentő izom felső részén a fültövi mirigy belső oldalán fekvő nyirokmirigyek csoportja betérjed a karcnyujtványig« stb.

Ehhez hasonló sűrűségben fordulnak elő az anatómiában egymásután oly műszók, amelyekre nem állanak rendelkezésre a nép nyelvéből vett magyar kifejezések, egyszerűen azért, mert azon szerveket a nép nem ismeri. S vajjon mi történjék azon kifejezésekkel, melyek nem a holt latin vagy görög nyelvből vannak véve, hanem a tudomány haladásának megfelelőleg, a modern nyelvek eszelték ki, a német, francia, angol? Hogyan fog hangzani: »A szem anlagéja (vagy francziául ebauche-a, — magyarosan írva »ebósa«) — van itt- és itt stb? Mint-hogy ezen kifejezéseket tudományos érintkezésben nem nélkülözhetjük, azért fordultam a M. t. Akadémiához, mint a nemzeti nyelv őréhez, hogy helyes magyarításukra tegyen intézkedést. A közvéleményt képviselő zsurnalisztika még az idegen hangzású tulajdonnevek felcserélését is kívánatosnak tartja a magyar génusz megizmosodására, vajjon az idegen műszók a tudományban más elbírálás alá esnek? Megengedem, hogy a tárgy fogalmának lekötésére közömbös a név, akármely nyelvből legyen az véve, aki pl. a lépet nem látta, arra nézve mindegy, akár lien, akár splen-nek nevezik; a posteriori épugy mindegy arra nézve, aki látta, neki csak szó kell a fogalom megtartására. Akinek jobban tetszik az idegen szó, ám válassza azt, én azonban megmaradok a magyar mellett, s ha nincs ilyen, iparkodom magyar műszót csinálni, lehet hogy néha rossz lesz, majd csinálnak helyette mások jobbat, mint ahogy máris sikerült Bugát Pálnak sok furcsasága helyett helyesebbet kieszelni. A nép nyelve nem foglal magában elég szókincset a tudomány minden tárgyának megnevezésére, azokra valahonnan ujjakat kell szerezni. Másrészt az is bizonyos, hogy reánk nézve nem lehet irányadó az, hogy a külföldi modern nyelvek nagyjából görög és latin kifejezéseket használnak, mert azok ott már régóta meghonosodtak a köznyelven is. Kétségtelen, hogy utólag mi is megtehetjük azt, de nem kevésbé bizonyos, hogy ez nyelvünk tisztaságának a rovására lesz, eltekintve attól, hogy idegen szokásnak mások példája után való átvételére a nép nyelvének megvan a maga találó magyar megnevezése.

A dolgoknak különféle szempontból való megvilágítása az ügynek mindenkor hasznára vált, azért Tóth Béla ur érdekes cikkét köszönettel fogadtam és élvezettel olvastam, habár más szempontból itéli meg a kérdést. A másféle szempontra lényeges befolyással van az, miféle szemüveggel (nem bánom »okuláréval«) néz az ember. Az én pápaszememen át a mindennapi anatómiai használatot látom magam előtt, amely a mostani szóanyaggal nehézkés, előadóra és hallgatóra egyaránt fárasztó, — ez a dolog reális oldala. Az ideális felfogás persze más, annak a lábikra-izom, czombtomp, borított lék, lágyék szalag stb. helyett jobban konvenial a soleus-izom, czomb-trochanter, obturatorius-lék, inguinális-szalag stb. Az ősmagyarok 1000 évvel ezelőtt nem ismerték ezt a kifejezést »egyértékes szó«, »szemorvos«; miért nem használja helyettük Tóth Béla ur a »szinonimát« »oftalmológot« (vagy synonymát, és ophthalmológot)? Kétségtelenül azért, mert helyes nyelvéérzéke tudtán kívül tollába öntötte ama magyaros kifejezéseket. Ideális tudományban, irodalomban lehet idegen műszókat átvenni, csak sok ne legyen, azok a magyar szóbőség mellett el fognak enyészni, de a mi tudományunkban az nem megy. Az anatómiáról senki sem mondhatja, hogy ideális volna, annak hussal, csonttal, izommal stb. van dolga. Ezeknek megnevezésére magyar földön, magyar hallgatóság előtt, a magyar irodalomban használjunk magyar szavakat, — e nézetem mellett megmaradok.

* Tóth Béla minapi Tü-dü-tér című 'nyelvészeti fejtegetéseire reflektál tudós professorunk ez a cikke, melyet készségesen közlünk anélkül, hogy beleegyeznénk a vitába, melyből az igazságra akármelyik részen van is, csak haszon háramoltatik.
Szerk.

Tóth Béla deák híres könyve: *A mi urunk Jézus Krisztus gyermekségéről* most egyszerre két kiadásban jelent meg a karácsonyi könyvpiacra. Ennek a rendkívül bájos költői alkotásnak a keletkezéséhez *A Hét* is némi just tart, amennyiben e lapok szerkesztője önző érdekből folytonos sürgetésével kellemetlenkedett a szerzőnek s a könyv összes darabjai, kevés kivétellel *A Hét* régebbi folyamaiban jelentek meg először. A mű most tartalmához méltó fényrel és stilszerűséggel jelent meg a *Pallas* kiadásában. Valamint a szerző a XVI. század magyar nyelvének hagyományait követte, a külső forma is a régi ízlés szerint igazodik és nyomtatás, papíros, kötés dolgában a leg szebb ódon tipografiai remekeket másolja. A fekete és vörös nyomású szöveg, a gyönyörű iniciálék és díszítmények egymaguk is bibliofil kiadássá teszik e könyvet; de a kiadások nagyobbik alakjának ritka dísz és értéket ad *Dürer Albert* örökbecsű rajzainak mása. A nagy mester ezen alkotásai magasztosan illusztrálják a szöveget és hozzájárulnak ahhoz, hogy e kötetet a karácsonyi könyvpiacra díszes és értékes jelenségévé tegyék. A harmadik, olcsó kiadású példányok papirkötésben 1 forint 20 krba, a negyedik kiadásúak színes ékítményű pergamentkötésben 6 forintba, barna bőrkötésben pedig 6 forint 50 krba kerülnek.

Az Almanach, melyet Mikszáth Kálmán szerkeszt és Singer és Wolfner ad ki, az idén is a régi formában s ismert tartalmasságával jelent meg. Az egyetlen irodalmi jelentőségű kalendáriumunk ez, jóformán választott mintagyűjteménye az idej elbeszélő irodalomnak. A legjobb írók a legjobb novelláikkal képviselik magukat benne, csupa ismert, jó név és érdekes olvasmány. Megszólal benne minden hang, próba van benne minden irányról, Tóth Béla, Rákosi Viktor, Beniczky, Herczeg Ferencz, Kóbor Tamás, Tömörkényi mind a maguk külön világából mutatnak be egy-egy érdekes darabot. A hőse az Almanachnak azonban ezúttal is Mikszáth Kálmán nemcsak mély értelmű, jóízű dupla előszavánál, hanem a gyönyörű novellánál fogva is, melyet nagy szerénnyel a kötet utolsó, piéce-ének, voltaképpen piéce de résistanceának hagyott. Ezt a remek novellát közli mai számunk mutatványul és izelítől; ne vegye senki magára, hogy a többi falatnak más ize van. Az Almanach ára egy forint.

SZÍNHÁZ.

Hegyi Aranka. Egy kellemetlen, kissé csunya kanapéproceszus szép megoldása képen lépett föl e héten Hegyi Aranka mint vendég a népszínházban. Hogy miről folyt a pör, arról már ne beszéljünk, a kibékülés azonban szép és impozáns volt. A népszínházban nem szokatlan a virágáradat, de a milyen Hegyi Arankát elborította, arra még nem volt példa a leg-hálásabb és legkönnyebben hevülő publikum színházában sem. Ekkora tapsot Duse sem kapott, amelyekben ekkora szeretet nyilvánult volna, senkisem. Mindenki örül, hogy Hegyi Aranka, aki a finomságot és a jóízűt jelenti a népszínházban, visszatért. Egyike ő legjobb színésznőinknek s a csütörtöki előadáson meggyőződött a közönség, hogy hangban is megerősödött. Decemberben még vendége a népszínháznak, de január elsején érvénybe lép a szerződése, mely őt állandóan e színházhoz köti.

A 48. számban közölt képtalány megfejtése:

Földönfutó.

Helyesen fejtették meg: Illgerné Szigethy Margit, Neumann Riza, Nagy Erzsi, Krizsán Jolán, Guttmann Blanka és Irma, Herczeg Ida és Irén, Szvoboda Anna, Medgyesi Ella, Holczer Francziska, Kör-mendy Aranka, Jobst Béláné, Herger Katicza, Ehrenhaft Szeréna és

Róza, Bolgár Emma, Kormos Aranka, Szilágyi Flóra, Székely Olga, Fenyvesi Ottóné, Spányi Lenke, Bartus Anna és Lujza, Staud Juliska, Bartus Czila és Klára.

Rovataink egy része térszűke miatt kimaradt.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **KÓBOR TAMÁS.**

Báli selyemszöveteket 35 krtól 14 forint 65 krig méte-
renként — valamint fekete, fehér, színes, **Henneberg-selyem**
35 krtól 14 forint 65 krig méterenként sima, csikos, kockázott, min-
tázottak, damaszt stb. (mintegy 240 különböző minőség és 2000
szín és mintázatban stb.) **postabér és vámmentesen a hához**
szállítva mintákat postafordultával küld: Henneb rg G.
(cs. k. udv. szállító) **selyemgyára Zürichben.** Svájcba
címezett levelekre 10 kros, levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasz-
tandó. Magyar nyelven irt megrendelések pontosan elintéztetnek. 4

A Richter-féle Horgony-Kőépítőszekrények. Ha egy játé-
szerről mondható, hogy a gyermeket komoly gondolatra serkenti és
a szemet és kezet egyaránt képezi, úgy ez bizonyára a **Richter-féle**
Horgony-Kőépítőszekrényről mondható a melynek ezen előnyök
tulajdoníthatók. A Horgony-Kőépítőszekrény különféle alakjaival az
előbbi faszekrényvel szemben igazán új játéknak tekinthető és már
a mindegyik szekrényhez mellékelt pompás mintalapok egyszerű meg-
tekintése elég arra, hogy magunk is ugyanazon meggyőződésre jus-
sunk. Igazán bámulatra méltó, mily nagy és pompás építmények
állíthatók fel már egy aránylag kis szekrényvel. Tehát valamennyi
szülőnek, a kik még kétségben vannak, mit vegyenek ez évben gyer-
mekeiknek karácsonyi ajándékkul, legjobb és legsikerültebb ajándéknak
a Horgony-Kőépítőszekrényt ajánlhatjuk. Nehogy bevásárlás alkalmá-
val értéktelen utánzatot kapjunk, arra kérünk figyelni, hogy mind-
egyik valódi kőépítőszekrény a Horgony gyárijegygyel el legyen látva.

Köhöges, rekedtség és elnyálkásodásnál a torok és lég-
zési szervek minden zavarainál ajánlatosak Egger kitűnő hatású mell-
pasztillái. Kaphatók 25 és 50 kros dobozokban minden gyógyszer-
tárban és nevezetesebb gyógyfűszerüzletben. Fő- és szétküldési raktár
Egger A. fia Nádorgyógyszertára Budapesten, váci-körut 17.

A Hirsch testvérek váci utcai karácsonyi kirakatát
sűrűn bámulják a járókelők. Csinos karácsonyi ajándékok. divattár-
gyak, nipppek, ruhakelmék. szőnyegek, női confectionók, egész sereg
okosnál okosabb babák foglalják el a kirakatot. Az üzlettulajdono-
sok régi jónevű cég és így nem csoda, ha az áruház mindig zsu-
folva van vevőkkel. Ajánlani fölösleges.

Összes gazdasági gépek

GŐZCSÉPLŐK.

 Szigoruan a magyar gazdasági viszonyokhoz elkal-
mazott saját gyártmányok.

Az összes gazdasági gépeket tartalmazó árjegyzékkel, szak-
bavágó felvilágosítással és tanácsccsal, árak és feltételek
közlésével szívesen és díjmentesen szolgál az

ELSŐ MAGYAR

Gazdasági Gépgyár Részvénytárs.

Gyártelep: Budapest, Külső váci-ut 7.

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN-FÉLE
COGNAC

MINDENÜTT KAPHATÓ.

Zongorákat és pianókat vásároljunk ott, ahol minden
tekintetben megnyugtató garanciát kapunk.
Mint ilyen bevásárlási forrást leginkább ajánlhatjuk **Keresztély**
Sándor (KLINGER) mintazongoraterneit Budapesten, Váci-körut
21. sz. (Ipar-udvar.)

Nagy karácsonyi eladás

Hirsch testvérek

divatáruházában

Budapesten, váczi-utca 3-dik szám.

Ajándékoknak különösen alkalmas:

Párisi fantasia-tárgyak, gyönyörű legyezők, színházi echarpes, legujabb modellek zubbonyok és selyem alsószoknyákban, divatos harisnyák és keztyűk, sachetek, párisi babák, stb. különlegességek uri divat-cikkeiben. Angol esernyők. Divatos zsebkendők.

Szőnyegek, függönyök, japáni paravents, Gobelins stb.

Női confection!

Utolsó ujdonságok: gallérok, jaquetek, capes köpenyekben stb. — Gyönyörű ujdonságok szörme-gallérok, szörme-nyakboákban, karmantyuk, szörme-sapkák stb.

Női ruha szövetek tetemesen leszállított áron.

Különleges osztály levágott igen izlésesen összeállított ruhákból.

Egy teljes ruhára való	7 m. duplaszéles	Cheviot legdivatosabb kivitelben	1 frt 75 kr.
Egy teljes ruhára való	7 » »	divatkelme	2 „ 50 „
Egy teljes ruhára való	7 » »	kamgarnszövet bársony diszszel	3 „ 50 „
Egy teljes ruhára való	5 » 120 cm. széles	angol costume-szövet	2 „ 90 „
Egy teljes ruhára való	5 » 120 » »	tiszta gyapju-serge bárs.-diszszel.	4 „ 50 „
Egy teljes ruhára való	10 »	szintartó divat barchend	1 „ 90 „
Egy teljes ruhára való	8 »	valódi francia creton	1 „ 50 „

Legdivatosabb tiszta gyapju costume-szövetek diszszel együtt egy teljes ruhára 7 frt 50 krtól feljebb.

Női ruhaszövetmintákat és képes árjegyzékeket küld

HIRSCH TESTVÉREK divatáruháza BUDAPEST, váczi-utca 3. sz.